

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Johann Skytte poliitikauuringute instituut

Martin Reissar

Paremäärmuslus Euroopas erakondade manifestide alusel

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kats Kivistik, MA

Tartu 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud. Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....

Martin Reissar

Sisukord

Erakondade lühendite loetelu	4
Sissejuhatus	6
1. Teoreetiline raamistik.....	9
1.1. Erakondade klassifitseerimine perekondadesse	9
1.2. Parem-äärmusluse definitsioon ja ideoloogiline raamistik	10
1.2.1. Rahvuslik suveräänsus ja euroskeptitsism	14
1.2.2. Süsteemivastatus: Radikaalsus vs ekstreemsus	14
1.2.3. Rahvuslus vs nativism	15
1.3. Uurimistöö eesmärk ja hüpoteesid	16
2. Andmestik ja meetodid	18
2.1. Analüüsitavad kategooriad	19
2.2. Parem-vasakpoolsuse (poliitilise paiknemise) indeks	22
3. Paremäärmusluse analüüs erakondade manifestide alusel.....	23
4. Järeldused.....	34
Kokkuvõte	36
Summary	39
Kasutatud kirjandus.....	41
Uurimistöö lisad	43

Erakondade lühendite loetelu

Paremäärmuslikud erakonnad

1. FN – National Front – Prantsusmaa
2. XA – Golden Dawn – Kreeka
3. VB – Flemish Intrest / Flemish Bloc - Belgia
4. DF – Danish People's Party – Taani
5. AfD – Alternative for Germany – Saksamaa
6. FPÖ – Austrian Freedom Party – Austria
7. FrP – Progress Party - Norra
8. UKIP – United Kingdom Independence Party – Suurbritannia
9. Jobbik – Movement for a Better Hungary – Ungari
10. PVV – Party of Freedom – Holland
11. PS – True Finns - Soome
12. EKRE – Conservative People's Party of Estonia
13. SVP/UDC – Swiss People's Party – Šveits

Konservatiivsed erakonnad

1. CDU/CSU – Christian Democratic Union of Germany ja Christian Social Union of Bavaria – Saksamaa
2. CVP/PDC – Christian Democratic People's Party of Switzerland – Šveits
3. ÖVP – Austrian People's Party - Austria
4. ND – New Democracy – Kreeka
5. KF – Conservative People's Party - Taani

Liberaalsed erakonnad

1. VVD – People's Party of Freedom and Democracy – Holland
2. V – Liberals - Taani
3. UDF – Union for French Democracy – Prantsusmaa
4. PR – Radical Party – Prantsusmaa
5. FDP – Free Democratic Party – Saksamaa
6. LPS/PLS – Liberal Party of Switzerland – Šveits
7. FDP/PRD – Radical Democratic Party - Šveits

Sotsiaal-demokraatlikud erakonnad

1. SDP – Social Democratic Party for Germany
2. PASOK – Panhellenic Socialist Movement – Kreeka
3. SP – Socialist Party – Holland
4. SF – Socialist People's Party – Taani
5. SD – Socialist Democratic Party – Taani

Sissejuhatus

Euroopas ja eelkõige Euroopa Liidus on viimastel aastakümnetel üsna edukalt toimunud integratsioon, suhete paranemine riikide vahel ning poliitiline, majanduslik ja teaduslik koostöö. Samuti nähakse Euroopa Liidu moodustamist kui edulugu, mis on ära hoidnud suuremad riikidevahelised konfliktid ning mis peamine – relvastatud kokkupõrked. Olenemata pealtnäha pigem edukast sotsiaalsest olukorrast ja majandusnäitajatest on hakanud järjest enam populaarsust koguma äärmuslikud rahvuslikud ja konservatiivsed erakonnad. Taoliste erakondade nägemus probleemidest ja lahendustest on väga erinev peavoolu poliitika nägemustest ning viidatakse eelkõige negatiivsetele teguritele, mis avalikkuse tähelepanu köidavad.

Kuigi paremäärmuslikke erakondi võis Teise maailmasõja järgses Euroopas leida ka varem, hakkasid need märgatavat rolli mängima alles 1980. aastatel, kui mõndadel erakondadel õnnestus end võidelda riiklikesse parteisüsteemidesse (Mudde 2014: 217), mis andis neile võimaluse osaleda poliitikas märksa aktiivsemalt ja nähtavamalt. Sheri Berman on oma artiklis tabavalt välja toonud, et paremäärmuslus on sümptom demokraatlikust kriisist – erinevad revolutsioonilised liikumised annavad märku, et midagi on valesti (Berman 2016). Tegelikult võime praegu väita, et kuigi poliitikas võisid paremäärmuslikud erakonnad osaleda juba alates 1980. aastatest, on nad muutunud tõsiseltvõetavateks tegutsejateks parteimaastikul viimase aastakümnegaga. Seda kinnitab Mudde (2013:3) esitatud tabel arvestatavatest valimistulemustest paremäärmuslike erakondade hulgas (populaarsemad National Front, Austrian Freedom Party, Danish People's Party ja Swiss People's Party). See viitab suundumusele alternatiivsetele erakondadele. Näiteks Thorsten Benner (2016) on oma artiklis arutlenud, et need sakslased, kes valisid ja valivad Alternative Für Germany poolt, ei pruugi pidada erakonna kultuurilisi ega poliitilisi ideaale õigeks ega endale omasteks vaid selle tegevuse läbi püütakse näidata rahulolematust ja protesti peavooluerakondade suhtes.

Fareed Zakaria on väljendunud, et paremäärmusluse lainet on tegelikkuses näha kõikjal – nii rikkas Rootsis kui pagulaskriisi ja tohutute võlgadega vaevlevas Kreekas. Parema tiiva populistlikud erakonnad on jõulisemalt esile kerkinud ning saanud suuremat avalikkuse tähelepanu. Kuigi spekulatsioone on palju, mis on populaarsuse kasvu peamised põhjused,

on üks tõenäolisemaid seletusi paremäärmuslike erakondade tugev vastureaktsioon globaliseerumisele – nimelt nendepoolne massilise sisserände ja sellega seotud võimalike ohtude rõhutamine. Liikmesriikide kodanikud reageerivad sellele emotsionaalselt ning on hakanud rohkem nägema seoseid terrorismi ja immigrantide vahel, samuti riigijuhtide suutmatust tagada turvalisust. See on omakorda tühimik, mida paremäärmuslikud erakonnad inimeste silmis täita tahavad ja millega püütakse saavutada populaarsust ja poolehoidu (Zakaria 2016).

Viiteid probleemidele on veel mitmeid. Scott Radnitz (2016) on üldisemalt öelnud, et Euroopa tõsisemad probleemid, näiteks majanduslik stagnatsioon, põgenike sissevool, liikmesriikide erimeelsused ja lahkavumused kodanike ja peavoolu poliitikute arusaamades nende probleemide suhtes. See on viinud mõned valijad poliitiliste süsteemide äärmustele, mis seisneb erakondade toetamises, kes lubavad probleemidele teisiti läheneda. Alina Polyakova (2016) näeb paremäärmusluse tõusu peaasjalikult tagasilöögina väga kiirele majanduslikule ja poliitilisele integratsioonile Euroopa Liidus viimase 25 aasta jooksul. Integratsiooni peamine idee oli, et majanduslik vabadus ja heaolu riikide seas tagaks Euroopa terviklikkuse, vabaduse ja rahu. Paremäärmuslike jõudude meelest on aga algsetest eesmärkidest kõrvale kaldutud viidates sellele, et Euroopa Liit on hakanud toimima pigem riigina, mitte riikide liiduna. On leitud, et uue erakonnarühma esile kerkimine on uue ühiskondliku konflikti tagajärg (Ennsner 2012: 153) ning selles kontekstis saame käsitleda uue parteirühmana paremäärmuslasi ja uue ühiskondliku konfliktina näiteks immigratsiooni.

Uurimistöö mõtet ja analüütilist eesmärki iseloomustab hästi Cas Mudde (2013) artikkel: „Three Decades of Populist Radical Right Parties in Western Europe: So What?“. Mudde toob välja fakti, et paremäärmuslike erakondade senine vähene ja piiratud mõju ning edu seisneb nende tegevuses ja poliitilises osaluses, olles „puhastajad“ mitte „prohvetid“ ning uuenduslike lahenduste leidmise asemel rõhutakse probleemidele. Koostööd teiste erakondadega pigem välditakse, sest üritatakse säilitada oponeerivat staatust ning mitte langeda ise peavoolu erakonna staatusesse (Mudde 2013: 13-14). James Shields (2011: 95) on aga väitnud, et (parem)äärmuslikud erakonnad jäävad poliitilisse seisakusse liigse radikaalsuse tõttu, sest sellega kaasnev surve ja kõrvalejätus peavoolu-erakondade poolt mõjutab poliitilist suutlikkust. Selle vältimiseks on äärmuslikud erakonnad aga mõneti

sunnitud oma strateegiaid „pehmendada“, tõstatades küsimuse, kui äärmuslikud siis ikkagi ollakse.

Töö keskseks aluseks on võetud Cas Mudde teoreetiline raamistik paremäärmusluse ideoloogilistest sammastest, mida ta on hilisematel aastatel ka täiendanud. Lisaks on Mudde tuginenud ka teised uurimistöös kasutatavate artiklite autorid ning tema seisukohti analüüsinud ja käsitlenud. Mudde on kirjutanud mitu relevantset paremäärmusluse ideoloogiat käsitlevat raamatut (nt Mudde 2002; 2007) ning nendes on ta välja toonud ja mõtestanud paremäärmuslusele kõige omasemad ja enim käsitletud tunnused, mida arutletakse täpsemalt uurimistöö teoreetilises osas.

Uurimuse peamiseks eesmärgiks on analüüsida paremäärmuslike erakondade manifestide põhjal seda, kui äärmuslikud ja teistest erinevad ollakse. Manifestid on valitud seetõttu, et see pakub valijale kokkuvõtte peamistest probleemidest, mida erakond rõhutab. Teisisõnu esindab manifest terve erakonna, mitte vaid ühe fraktsiooni või poliitiku seisukohti (Cole 2005: 209). Kui räägitakse paremäärmuslike erakondade tugevast radikaalusest ning äärmuslikest probleemikäsitlustest, siis erakondade negatiivne käsitlus võib põhineda teatud fraktsiooni või poliitikute seisukohtadel. Manifestide analüüs kinnitab, kas erakonnad on äärmuslikud vaid näiliselt või kajastuvad need seisukohad ka erinevates dokumentides.

Esimeses uurimistöö osas analüüsitakse paremäärmuslikku teooriat, mille põhjal identifitseeritakse erakonnarühma peamised ideoloogilised tunnused ning esitatakse kesksed hüpoteesid. Teiseks selgitatakse meetodit, mille põhjal fikseeritud ideoloogilisi tõekspidamisi erakondade manifestide alusel analüüsitakse. Seejärel toimub andmete esitamine ning selgitamine, mille põhjal toimub analüüs ning esitatakse hüpoteeside alusel järeldused.

1. Teoreetiline raamistik

Paremäärmusluse kui poliitilise ideoloogia määratlemiseks ja analüüsimiseks selgitatakse esmalt, mille alusel erakondi peamiselt liigitatakse ja rühmadesse jaotatakse. Teiseks kirjeldatakse erinevate paremäärmuslust uurinud autoritele toetudes, et ideoloogiliselt on väga palju ja erinevaid definitsioone ning raske on konkreetset nähtust defineerida üheselt (võrreldes näiteks peavoolu erakondadega). Mudde (2002: 11) on selle kohta tabavalt öelnud, et paljud autorid küll selgitavad paremäärmusluse erinevaid omaseid tunnuseid, kuid ei suuda eristada neid konkreetseid omadusi, mille kombinatsioon on essentsiaalne ja hädavajalik, et erakond kvalifitseeruks paremäärmuslikuks. Seejärel esitan ma käsitletud teooriate põhjal kolm peamist ideoloogilist sammast, mida on varasemas kirjanduses kõige enam peetud paremäärmuslusele omaseks. Teoreetilise käsitluse peamiseks eesmärgiks on tutvustada erinevate autorite vaatenurki ning eristada paremäärmuslusele kõige omasemaid tunnused, millest edasisel empiirilisel analüüsil lähtuda.

1.1. Erakondade klassifitseerimine perekondadesse

Kui rääkida üldse politoloogilisel tasandil erakondade analüüsimisest, siis on vajalik selgeks teha, kuidas ja mille alusel erakondi üldse eristatakse ning lahterdatakse. Levinuim viis erakondi eristada on nii öelda perekondade (rühmade) moodustamine: konservatiivid, vasakpoolsed, parempoolsed, liberaalid, demokraadid jne. Tuleb kindlaks teha, mis neid rühmi omavahel eristab ning kuidas konkreetseid erakondi nendesse paigutatakse. Lihtsaim viis erakondade eristamiseks ja perekondade moodustamiseks on esiteks nende päritolu ja sotsioloogilise positsiooni; teiseks rahvusvaheliste sidemete; kolmandaks poliitikate, strateegiate ja ideoloogia ning neljandaks erakonna nime analüüsimine (Ennser 2012: 152; Mair; Mudde 1998). Cas Mudde selgitab oma 2002. aasta raamatus, et erinevate riikide poliitilised erakonnad grupeeritakse nende ideoloogilise baasi põhjal ning selle tulemusel saab selgitada välja sarnaste erakondade ühisosa. Taolise klassifitseerimise eesmärk on luua üldine vettpidav teooria ning erinevate poliitiliste erakondade definitsioonid, mis iseloomustaksid ühte gruppi võimalikult täpselt (Mudde 2002: 1-3). Seega ideoloogia on erakondade rühmadesse paigutamise puhul absoluutselt keskne ning möödapääsmatu ja sellest tulenevalt ainsate tõsiseltvõetavate liigituste aluseks (Ennser 2012: 155; Mudde 2002).

Kui aga käsitleda erakondade liigitamist nimede alusel, siis on loodud tüpoloogia, mis aitab selgitada erakonna nime põhjal selle kuuluvust mingisugusesse erakondlikku rühma. On leitud, et paremäärmuslikud erakonnad ei ole liigitatavad mingi teatud ühise nimelise süsteemi järgi. Sellest tulenevalt on Norris (2005:43) julgenud väita, et võrreldes näiteks vasakpoolsete erakondadega saab kahtluse alla seada, kas selline ühtne nähtus nagu äärmuslik parempoolsus üldse eksisteerib. Taoline lähenemine illustreerib uurimistöö tagamaid ja toob esile ühe võimaliku vastuväite seoses konkreetse paremäärmusliku rühma identifitseerimisel ja iseloomustamisel.

1.2. Parem-äärmusluse definitsioon ja ideoloogiline raamistik

Et uurida paremäärmuslust süviti, on vaja selgeks teha, mida see mõiste endas sisaldab. See on eeskätt vajalik käesoleva uurimistöö läbiviimiseks. Üldisemalt on see aga oluline taoliste erakondade poliitikate ja käitumise uurimise ning analüüsi seisukohalt, eriti tänapäevases Euroopas, kus paremäärmuslikke erakondi nähakse peavoolu erakondade ning poliitikute poolt kui sisemisi vaenlasi, kes õõnestavad ühise Euroopa baasväärtusi. Jessica Elgoti (2014) artiklis on üheksa paremäärmusliku erakonna kohta toodud välja üksik äärmuslik fakt. Näiteks Kreeka Golden Dawn'i valimiste hüüdlause 2012. aastal „Et me sellest saastast lahti saaks!“ või Ungari Jobbiku kajastamine kui „üks ilmselgemaid neo-natslikke erakondi“. Erinevad negatiivsed lausejupid ja loosungid on mõjukad üldise arvamuse kujundajad, eriti meedia vahendusel. Kuid kas sellest piisab, et poliitoloogiliselt pidada neid erakondi paremäärmuslikeks ja teistest niivõrd eristuvateks? Taaskord, erakondade manifestid võivad anda meile objektiivsed vastused.

Samuti mõistetakse paremäärmuslikke erakondi tihti kui minevikuarvu ajast, mil sarnaste tunnustega ideoloogia muutus terve Euroopa ajalugu (fašism). Käesoleva uurimistöö raames on just teoreetiline raamistik ja selle selgitamine vajalik ühise arusaama kujundamiseks paremäärmuslusest. See aitab tuvastada, mille eest taolised erakonnad kõige enam seisma peaksid ja mis uurimisküsimusest lähtuvalt kõige olulisem – kui palju erakonnad neid probleeme oma programmides kajastavad ja kui äärmuslikud nad sellest tulenevalt oma manifestide alusel on. Mudde (2002: 7) on öelnud, et nagu ka teiste erakondlike rühmade puhul, me kõik teame, kes nad on, kuid me ei tea, mis nad on. Seega neid kõiki (ka paremäärmuslikke) nähakse pigem üksteise suhtes võrdsetena ning sarnastena, kuigi

tegeliikkuses see nii ei ole. Paremäärmusluse puhul teeb olukorra raskemaks ka see, nagu Ennser (2012: 154-155) on toonitanud, et laiem ideoloogiline taust erakondade puhul ei ole kaugeltki heterogeenne ning lisaks annab erinev teaduslik kirjandus viiteid ka sellele, et paremäärmuslikuks peetavad erakonnad võivad olla üksteisest väga erinevad oma ideoloogiliste sammaste poolest. Lihtsamalt öeldes peetakse taustaks erakondade päritolu ning ideoloogilised sambad on probleemid, mida keskselt rõhutatakse. Sellest tulenevalt võib keerulisemaks muutuda erakondade vaheliste sarnasuste leidmine. Teatud aspektid küll kattuvad ning on mingi siduv ühisosa, kuid teisalt tuvastatakse ka elemente, mis on omased vaid mõnele paremäärmuslikule erakonnale paljudest (antisemitism, neonatslik mõtteviis) või ka teistele erakonnaliikidele (konservatiivsus, rahvuslus ja traditsioonide väärtustamine).

Paremäärmusluse puhul on keeruline hoomata ka teaduslikku kirjandust, mis selgitab erakondade ideoloogilist tausta, päritolu jne, sest erinevaid liigitusi, arvamusi ning järeldusi on tohutult palju. Mudde eristas akadeemilisest kirjandusest kakskümmend kuus erinevat definitsiooni paremäärmuslusest. Neist omakorda saab eristada viitekümmend kaheksat erinevat paremäärmuslusele omast tunnust (vähemalt korra mainitud), millest viite on maininud vähemalt pooled autorid. Nendeks on rahvuslus, rassism, ksenofoobia, demokraatiavastatus ja tugev riik (Mudde 2002: 11). Ennser (2012: 155) on Piero Ignazi põhjal välja toonud, et paremäärmuslus hõlmab endas esiteks ruumilist kriteeriumit, mis eeldab paiknemist paremas ääres; teiseks süsteemivastast hoiakut ning kolmandaks viiteid fašistlikule ideoloogiale. Esimesed kaks kriteeriumit on väga omased paremäärmuslikele erakondadele, fašistlik ideoloogia on aga see, mis mis eristab „vana“ paremäärmuslust „uuest“. Mudde (2011: 7) on välja toonud, et uue ja vana paremäärmusluse vahe seisneb selles, et praegune paremäärmuslus ei oma endas fašismile omast radikaalset pööret ega demokraatliku süsteemi ülevõtmist. Ollakse aga vastu liberaalsele demokraatiale, mis tähendab negatiivsest suhtumist kultuurilisse pluralismi ja vähemuste õigustesse. Sarnaselt on Ennser (2012: 155) käsitlenud Elizabeth Carteri mõtet, et paremäärmuslus on vastu praegustele demokraatlikele normidele ja printsiipide ning inimvõrdsuse tunnustamisele. Sellega seoses on omane veel üks huvitav aspekt. Taolised erakonnad ei paku kunagi konkreetseid alternatiivseid lahendusi vaid keskendutakse kritiseerimisele (nt demokraatia, immigratsioon). Paremäärmuslikud erakonnad lubavad valitsemist teha lihtsalt paremaks, funktsioneerivamaks, efektiivsemaks ja vastutavamaks. Lisaks väidetakse end rääkivat

tavalise inimese eest, ollakse eliidi ning korrumpeerunud institutsioonide vastu, millele tuginedes ongi soov süsteemi muuta, kuid Sheri Bermani (sarnaselt Mudde 2011) arvates teeb selline käsitlus paremäärmuslikud erakonnad küll anti-liberaalseteks, kuid mitte anti-demokraatlikeks (Berman 2016). Seda käsitlust iseloomustab ka Alexandra Cole'i (2005: 209) mõte, et kõik paremäärmuslikkusele võimalikud omased tunnused, nt kindlakäelisema võimu pooldamine, rahvuslusest tulenev patriotism ja sallimatus vähemuste suhtes, kommetest, traditsioonidest ning moraalist lähtumine on mitte-materialistlikud väärtused, mis teisisõnu ei põhine majanduslikel probleemidel. Tulenenud on see ühiskondlikust konfliktist nende väärtuste suhtes, mis peaksid paremäärmuslike erakondade arvates püsima jääma postindustriaalses ühiskonnas.

Väidetava süsteemivastase hoiaku tõttu teoreetilisel tasandil tahavad mõned paremäärmuslikud erakonnad olla vastukaaluks traditsioonilistele erakondadele. See on väidetavalt viinud paremäärmuslikkuse puhul termini „erakond“ eemaletõukamiseni ning kasutusele on võetud hoopis „liiga“, „blokk“, „liikumine“, „liit“ (*allience*), „ühing“ (*union*), või „rinne“. Küll aga saab sarnast nähtust omastada ka konservatiivsete ja liberaalsete erakondade puhul, mis konkreetset ei erista paremäärmuslust üheselt teistest erakondadest. On siiski järelдатud, et paremäärmuslikke erakondi on kõige raskem koondada ühise nime taha (Ennser 2012: 157), mille võib eelnevale tuginedes mõneti süsteemivastasusega siduda. Võrdluseks on neljateistkümnest uurimistöös käsitletud erakonnast sõna „erakond“ esindatud seitsmes nimes, pooled sisaldavad muid eelmainitud termineid.

Väga oluline on Roger Eatwelli argument, et paremäärmusluse keskseks ideeks on rahvuslus (*nationalism*) (Eatwell 2000: 412), mis ei ole paremäärmuslikkusele aga ainuomane. Ennser toob esile, et rahvusluse väärtustamine ei erista neid selgelt teistest tsentristlikest ega parem-tsentristlikest erakondadest. Lisaks on paremäärmuslikuks peetavaid erakondi, kes rahvuslusele praktiliselt rõhku ei pane (nt regionaalseid aspekte rõhutav Northern League Itaalias) (Ennser 2012: 156). Mudde on siin aga eristanud rahvuslust nativismi mõistega, mis taotleb ühtset rahvusriiki, mis oleks asustatud vaid kohaliku rahvuse esindajatega (Ennser 2012: 156; Mudde 2010: 1173; Mudde 2007: 19).

Põhjalikumalt on Mudde eristanud kolme paremäärmuslikule iseloomulikku tunnust. Esiteks nativismi – ksenofoobiline rahvusluse vorm, mille ideaaliks on monokultuurne rahvusriik

ning muud võõrastavad elemendid on potentsiaalselt ohtlikud kohaliku kultuuri säilimisele. Teiseks autoritaarsust, mis sisaldab endas ideed rangelt organiseeritud ühiskonnast, kus erinevad vastuhakud võimule oleksid rängalt karistatavad. Lisaks karmima korra ja seaduste kehtestamist ja jõustamist ühiskonnas, kuid teisalt on taoline mõtteviis omane ka konservatiivsetele erakondadele, mis seega paremäärmuslikke täielikult nendest ei erista. Kolmandaks toob Mudde esile populismi, mis ideoloogiana liigitab ühiskonna kaheks: „rikkumatud inimesed“ vs „korrumpeerunud eliit“ ja peab poliitika tõeliseks olemuseks *volonté générale*’t – rahva üldist tahet (nt Mudde 2014: 218; Mudde 2010: 1175; Mudde 2007: 23). Populismi „ekstremismiga“ sidudes saab populismi mõistet käsitleda omakorda kahel erineval viisil. Esiteks on mõned autorid kasutanud populismi mõistet „möödukamate“ paremäärmuslike erakondade kirjeldamiseks, kuid teise variandina kasutatakse „populismi“, et kirjeldada kindlat ühest poliitilist stiili, mis on kasutusel paremäärmuslike erakondade poolt (Mudde 2002: 13). Seega tekib erinevate autorite poolt vastuolu mõiste kasutamise suhtes ja samuti jääb segaseks „ühtne poliitiline“ stiil, mida termin seletada püüab. Eelnevat arvesse võttes võiks eeldada, et paremäärmuslust konkreetselt ei erista mingit uut tüüpi ideoloogia või käitumine. Sarnaselt ütleb Mudde, et nativism, autoritaarsus ja populism ei ole tegelikkuses võõrad peavoolu ideoloogiatele ja suure osa inimeste hoiakutele ja suhtumisele. Ta leiab, et pigem on neid tunnuseid parim näha peavoolu väärtuste radikaliseerumisena (Mudde 2013: 16; 2010: 1181).

Kuigi Mudde on keskselt käsitlenud ka populismi, siis käesolevas uurimuses on selle kasutamist välditud. Erinevad grupid mõistavad populismi erinevalt, kuigi kõik versioonid jagavad teatud kahtlust ja vaenulikkust eliidi, peavoolupoliitikate ja institutsioonide suunas (Zakaria 2016). Sellest tulenevalt on keeruline populismi üheselt ja arvuliselt mõõta. Keda peetakse eliidiks? Kas valitsust või kõiki peavoolupoliitikuid, suurärimehi ning institutsioonides töötavaid inimesi? Millised lauseosad viitaksid erakondade manifestides populismile, kui selle defineerimine on olnud seni küllaltki segane ja mitmekülgne? Konkreetseid vastuseid nendele küsimustele ei ole ning selle uurimuse raames on populism jäetud kõrvale, tunnistades selle absoluutselt olulisust ja kesksust taoliste erakondade kirjeldamisel.

1.2.1. Rahvuslik suveräänsus ja euroskeptitsism

Eelneva teooria põhjal eristan ma esimese konkreetse uurimuses käsitletava tunnuse, milleks on rahvuslik suveräänsus ja sellest tulenev potentsiaalne euroskeptilisus. Sisuliselt on see seotud rahvusluse ning proteksionismiga selle suhtes, kuid pigem on siin õigem vaadelda kaitset mitte teiste inimeste eest, vaid üldiselt näiteks teiste riikide või võimu eest. Näiteks Euroopa Liit, millesse valdav osa Euroopa riikidest kuulub, ei ole paremäärmuslike jõudude meelest täitnud oma algset eesmärki, vaid pigem surunud riikidele peale mingeid norme riikide tahte vastaselt. Ühiseks nimetajaks on siin euroskeptitsism, mille kõige ilmekam näide on hiljutine Suurbritannia referendum Euroopa Liidust lahkumiseks, mis ka õnnestus ning mille eest UKIP seisus. See peegeldab paremäärmusluse vastasust Euroopa Liidu süveneva integratsiooni ning otsuste vastu ja nagu Nicoló Conti (2011: 633) on oma artiklis öelnud, on euroskeptitsismist saanud samuti üks ühine tunnus taoliste erakondade hulgas. Kui rääkida konkreetsest mõistest, siis euroskeptikud (*eurosceptics*) on küll teatud integratsiooni poolt, kuid mures selle ulatuse pärast ning samuti ei olda kindlad Euroopa Liidu eesmärkides. Omakorda veelgi äärmuslikumat visiooni omavad eurovõõrandlikud vaated (*eurorejects*), kes on üldiselt vastu erinevatele Euroopa Liidu poliitikatele, süvenevale integratsioonile, Euroopa Liidu riikideülesele võimule ning selle läbi liikmesriikide suveräänsuse vähenemisele (Kopecky; Mudde: 2002: 299-304). Kokkuvõtvalt on selle tunnuse taustal peetud käesoleva uurimuse raames oluliseks paremäärmuslike erakondade erinevaid viiteid manifestides rahvuse ja riigi huvidele ning viiteid erinevatele lausetele, mis kajastavad Euroopa Liitu negatiivselt.

1.2.2. Süsteemivastatus: Radikaalsus vs ekstreemsus

Teiseks analüüsitavaks tunnuseks läbi erakondade manifestide on süsteemivastatus, mis tugineb Mudde käsitletud autoritaarusele ja rangelt organiseeritud riigi põhimõttele. Rääkides paremäärmuslusest on oluline, et eesti keeles ei kutsuta seda mõistet, nähtust või poliitilist leeri kuidagi teisiti, sest mõiste iseenesest viitab juba üldiselt äärmuslusele. Vastupidiselt on inglise keeles väga oluline just teatud mõistete eristatus, teisisõnu vahe ekstreemsel parempoolsusel (*extreme right*) ja radikaalsel parempoolsusel (*radical right*). Ennser on Mudde'i (2007) põhjal järeldanud, et ekstreemne parempoolsus sisaldab endas

kõike, mida radikaalne parempoolsus ent lisaks demokraatiavastastust, mis on üheks defineerivaks teguriks (Ennser 2012: 156). Cas Mudde on omakorda selgitanud oma kolm aastat hilisemas artiklis, et tegelikult ei tehta isegi akadeemiliselt paremäärmuslusest rääkides konkreetsetel mõistetel suurt vahet. See olevat suur viga ning ta toob esile, et esktreemsus ja radikaalsus erinevad oma suhtumises läänelikku demokraatiasse (2010: 1168), mis olemuslikult on kogu meie ümber oleva poliitilise ruumi alustala, mille tõttu ei saa seda fundamentaalset erinevust jätta tähelepanuta.

Ekstremism (*extremism*) on aga justkui vastukaal demokraatiale – antitees, nagu on Mudde seda selgitanud. Selle käsitlus ei tunnista ideed „rahvas kui suverään“¹, mis on läbi viidud „üks inimene = üks hää“ valimissüsteemiga. Radikaalsus on vastu liberaalsele või põhiseaduslikule demokraatiale ning näeb pluralismi negatiivsena, samuti väidetakse, et on liialt põhiseaduslikke piiranguid, mis ei lase rahval poliitilistes protsessides osaleda. Radikaalsuse peamiseks tunnuseks on aga monism, mis peab erinevaid lõhesid ja ambivalentisusi ebaseaduslikeks (Mudde 2010: 1168-1189). Monism on seotud tugevalt ka rahvuse rõhutamise ja rahvuse rõhutamisega. Mõistet „rahvas kui suverään“ on iseloomustatud kui rahva otsustusvabadust, kes delegeerib oma võimu läbi valimiste ja valitsemine peaks olema omakorda kooskõlas inimeste üldise tahtega, mis seostub eelmainitud Mudde *volonte générale* käsitlusega populismi selgituses.

1.2.3. Rahvuslus vs nativism

Uurimuse kolmas paremäärmuslusele omastatud ühine tunnus on rahvusluse ekstreemsem vorm, milleks on nativism. Rahvusmeelsust, rahvustunnet ning patriootlikkust peetakse üldiselt väga positiivseteks nähtusteks, erinevate inimgruppide ühine identiteet, keel ja kultuur on viinud selliste väärtusteni, mida Euroopa Liit ning Euroopa rahvusriigid on kollektiivselt esindanud. Paremäärmusluse teoreetilised käsitlused näevad aga rahvuslust selle traditsioonilisest käsitlusest hoopis erinevalt.

Cas Mudde eristab aga rahvuslust eraldi nativismiga, mille alusel peaksid kõik riigid olema asustatud üksnes põliste elanikega (ühtsest rahvusgrupist pärit populatsioon), mis

¹ Inglise keeles *popular sovereignty* – rahvas kui suverään - suveräänne võim lasub inimestel ning need, kes on valitud seda esindama, peavad võimu teostama kooskõlas inimeste üldise tahtega (<http://www.dictionary.com/browse/popular-sovereignty>) (08.09.2016).

moodustavad omakorda rahvuse ning kõik mitte-rahvusele vastavad elemendid (inimesed, ideed) on fundamentaalselt ühtsele rahvusriigile ohtlikud. Ajalooliselt ja ideoloogiliselt on nativism tihedalt seotud rahvusriigi idee ja mõistega, mis on saanud Euroopa ja globaalse poliitika nurgakiviks. Peamiseks väiteks on see, et iga rahvus peaks omama riiki ning igas riigis peaks olema üks rahvus, kuid sageli on viimane pool jäetud Mudde'i kohaselt tähelepanuta. Oluline aspekt on ka see, et erinevad Euroopa riikide konstitutsioonid viitavad otseselt sellele, et riik on seotud ühe rahvusega (Mudde 2010: 1173; Mudde 2007: 19). Seda viimast poolt paremäärmuslikud erakonnad rõhutavadki. Lisaks väidab Mudde kindlalt, et nativism ei ole võrdne rassismiga (olenemata sellest, mida rassism kellelegi tähendab), kuid leiab, et Euroopas on vohamas ekstreemsed nativismist lähtuvad hoiakud (Mudde 2010: 1175). Teisisõnu rääkides rahvuslusest ja rahvustundest, üldistatakse meie ümber toimuvat riigiga, kus me elame, rõhutatakse rahvuseks olemist (nt eestlased, sakslased, itaallased jne) ja tuntakse uhkust päritolu üle. Nativism aga kätkeb seda teisiti, sidudes rahvusluse näiteks mingisuguse kultuuriruumiga (Euroopa, lääne, Eesti) ning suhtub sellesse kaitsvalt. Omakorda väljendub sellest tulenevalt paremäärmuslikkuse puhul näiteks ksenofoobia, islamofobia või laiemalt erinevate (konservatiivsete) väärtuste kaitsmisega. Teisalt on see veidi vastuoluline, sest täpselt polegi aru saada, kas seistakse siis üksikute rahvusriikide eest või kultuuriruumi eest.

1.3. Uurimistöö eesmärk ja hüpoteesid

Uurimistöö peamiseks eesmärgiks on vaadelda tänaseid populaarsemaid paremäärmuslikke erakondi Euroopas ning analüüsida nende äärmuslikkust manifestide alusel. Manifestide analüüsiks oli esmalt vaja esitada põhjalik ideoloogiliste aspektide ja mõistete analüüs iseloomustamaks seda, mida paremäärmusluse all mõistetakse. Samuti, mille poolest erinevad nad teistest erakondadest ning mis on seda parteirühma esindavate erakondade peamisteks ja läbivateks tunnusteks. On leitud kolm peamist ideoloogilist tunnust, milleks on rahvuslik suveräänsus ja euroskeptitsism; süsteemivastatus ning nativism, mis on äärmuslikum nägemus rahvuslusest. Hüpoteeside aluseks on ühest küljest väga mitmekülgne teoreetiline lähenemine, mis defineerib paremäärmuslikke erakondi kohati päris erinevalt. Teisalt on Alexandra Cole oma artiklis (2005: 2009) öelnud, et seni on paremäärmuslike erakondade uurimine põhinenud mitte erakondadel, vaid valdavalt valijate käitumise

uurimisel. Seega sellest tulenevalt tuleb otsida erakondade programmidest ühisosi, mis neid sarnaselt iseloomustaks. Cole (2005: 210) on samuti järeldanud, et kuigi kõik paremäärmuslikud erakonnad võivad manifestides erinevaid probleeme arutada, on individuaalselt erakondadel erinev probleemide rõhuasetus.

Uurimuse hüpoteesid on järgmised:

1. Erakondade manifestide alusel ei ilmne väga tugevaid ja üheseid ideoloogilisi tunnuseid, mis erakondi teistest (liberaalid ja konservatiivid) märkimisväärselt eristaks. Seega teoorias ollakse äärmuslikumad kui tegelikkuses.
2. Paremäärmuslikel erakondadel on mingisugune ühisosa, kuid programmide alusel ollakse siiski üsna erinevad.
3. Manifestide alusel ei paikne paremäärmuslikud erakonnad poliitiliselt kuigi tugevalt paremal ning pigem on liigutud tsentrisse.

2. Andmestik ja metoodid

Uurimistöös on valimina käsitletud populaarsemaid hetkel Euroopas eksisteerivad paremäärmuslikuks tituleeritud erakondi ning kõik nende kajastatud „märkimisväärsed“ valimisaastad – parlamenti pääsemised või presidendivalimistel üle 5% häältest aastatel 1990-2015. Nende välja selgitamisel olen tuginenud Cas Mudde'i ja Laurenz Ennseri tekstidele ning Euroopa Paremäärmusluse Raportile (Charalambous 2015; Ennser 2012, Mudde 2014; Mudde 2002). Eesti ja EKRE puhul on samuti tekste, mis viitavad ja räägivad paremäärmuslikkusest (Käsper 2015; Petsinis 2016), seega erakond on lisatud küll üldisesse tabelisse (vt uurimistöö lisa 2-4), kuid mitte graafikutesse sarnaselt Saksamaa AfD-ga, sest mõlemad on esindatud andmebaasis vaid ühel korral ning ainsat andmepunkti graafikutesse ei lisatud, sest üksikud punktid ei andnud juurde midagi graafiku selgitusvõimele.

Paremäärmuslikele erakondadele lisaks on töös kasutatud ka kolme teist erakonnarühma, kelleks on konservatiivid, sotsiaal-demokraadid ning liberaalid. Teiste erakonnarühmade kaasamise eesmärk on võrdluse tekitamine peavoolu ja paremäärmuslike erakondade manifestide vahel samade tunnuste alusel, mis aitab selgitada nende võimalikku erinevust või sarnasust teatud küsimustes. Peavoolu erakondade valim on struktureeritud kümnest erakonnast viies erinevas riigis ning iga riigi kohta üks või sama peavoolu erakond 1990. algusest ja viimasest analüüsitud valimisaastast. Näiteks Saksamaa CDU/CSU on kristlik-demokraatlik ja konservatiivne erakond ning valimistulemused on võetud aastatest 1990 ja 2013.

Manifesto Project, lühemalt MARPOR – *Manifesto Research on Political Representation* on projekt, mis annab teadusliku ülevaate erinevate erakondade poliitilisest paiknemisest erakondade manifestide sisuanalüüsist lähtuvalt. Seni on analüüsitud alates 1945. aastast üle tuhande erineva erakonna. Manifestid on defineeritud kui tekst, mis on avaldatud poliitilise erakonna või presidendi kandidaadi poolt eesmärgiga võistelda häälte eest riiklikel valimistel. Siinkohal ei ole Manifesto Project analüüsinud kõiki erakondi, vaid relevantseid: Euroopa puhul need parteid, mis saavad parlamendis kohti ning need presidendikandidaadid, kes saavad esimeses ringis vähemalt 5% häältest (Werner, Lacewell, Volkens 2015: 2-3). Manifestide analüüsi puhul on Mair ja Mudde (1998: 217-218) miinuseks välja toonud selle,

et parteide poliitikaid, platvorme ja ideoloogiaid on väga raske üheselt mõtestada ja lahterdada, sest analüüs on sõltuv manifestide sõnastusest ning läbiviijatest. Seega adekvaatseks liigituseks on vajalik analüütiline ühtsus ja objektiivsus.

Manifestide põhjal analüüsitavad sisupunktid on valitud teooriale tuginedes Manifesto andmebaasist. Selle alusel on „per“ kategooria numbrid tabelis kajastatud järgmiselt: näiteks väärtus per XXX 0,35 kajastab protsenti, mis seostub mingisuguse teemaga erakonna manifestis ning teoreetiliselt ulatub skaalal 0-100% (mitte mingeid teemaga seostuvaid väiteid või terve erakonna manifest on sellele konkreetsele teemale pühendunud) (Manifesto Project Database). Eelesitatud teooriaosast lähtuvalt on analüüsimiseks võetud paremäärmuslusele kõige enam omased tunnused ning nende põhjal on andmebaasist valitud väärtused. Kogu andmebaasi info ja andmestik on üheselt viidatud (Volkens, *et al* 2016).

Manifesto andmebaasi miinuseks on see, et analüütilised protsessid võtavad väga kaua aega ning on erakondi, mille kohta puuduvad viimaste valimiste tulemused. Lisaks on Manifesto süsteem vaid üks võimalikest viisidest, kuidas poliitilist paiknemist skaalal mõõta ja koostada, seega kasutades erinevaid viise võivad tulla ka erinevad tulemused. Sarnaselt on Mudde (2014: 218) oma analüüsis arutlenud, et iga mõiste ja klassifikatsiooni erinev tõlgendamine või töötlemine viib tõenäoliselt erinevate tulemusteni. Samuti tuleb mainida, et kuigi Manifesto Project tagab võimaluse ka manifestide analüüsi ise läbi viia, siis käesoleva uurimuse raames seda tehtud ei ole. Kasutatud on juba ekspertide poolt analüüsitud manifestide väärtuseid ning need komplekteeritud. Manifestide puhul ebaselge ka see, kui palju peaks mingi erakond mingit probleemi käsitlema või rõhutama. Näiteks 25 protsenti manifestist ühe teema kohta moodustab ilmselgelt suure osakaalu, kuid kuus protsenti manifestist on väga suhteline ning sellest lähtuvalt ongi oluline võrdlusmoment teiste erakonnarühmadega ning paremäärmuslike erakondade endi vahel.

2.1. Analüüsitavad kategooriad

Järgnev selgitav osa põhineb Manifesto Project Dataseti Codebookil (Volkens *et al* 2016: 11-29). Esmalt defineeritakse andmepunktid rahvusliku suveräänsuse ja euroskeptitsismi puhul. Esitatud teoreetilistele käsitlustele tuginedes võib eeldada, et paremäärmuslikud erakonnad peaksid teooriast lähtuvalt suhtuma teatud teemadesse, mõistetes ja institutsioonidesse

negatiivselt, millest tulenevalt ei tohiks nende kohta esineda positiivseid viiteid erakonna manifestides. Paremäärmuslikelt erakondadelt ootaks manifestis suuremat iseseisvuse ja suveräänsuse rõhutamise osakaalu ning lauseosi Euroopa Liidu negatiivsetest mõjudest rahvusriikidele, mitte pooldavaid ja toetavaid lauseosi.

1. Internatsionalism (positiivne) – (per 107) – positiivsed viited erinevatele taolistele teemadele, muuhulgas vajadus aidata arengumaid; üleilmse (laiaulatuslikuma) valitsemise toetamine; erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide toetamine, rahvusvaheliste kohtute õigustamine.
2. Euroopa Liit, Euroopa kogukond (positiivne) – (per 108) – üldised positiivsed viited Euroopa Liidule ja sellega seonduvale, näiteks: Euroopa Liidu laienemise pooldamine; pooldatakse Euroopa Liidu, Parlamendi ja Komisjoni mõjuvõimu suurendamist.
3. Internatsionalism (negatiivne) – (per 109) – negatiivsed avaldused internatsionalismile ja laiapõhjalisele rahvusvahelisele koostööle, mainitakse palju suveräänsust ja rahvuslikku iseseisvust, isolatsiooni ja unilateraalsust.
4. Euroopa Liit, Euroopa kogukond (negatiivne) – (per 110) – negatiivsed lausungid erakondade manifestides: vastuolek teatud Euroopa Liidu poliitikatele; Euroopa Liitu mitte panustamine.

Teiseks süsteemivastastus – nagu eelnevalt arutletud, seostatakse paremäärmuslikke erakondi ka demokraatiavastastusega, rahulolematusega praeguse süsteemi suhtes ja rangema ühiskonnakorralduse pooldamisega. Taoline arusaam tuleneb radikaalsuse ja ekstreemsuse mõiste kasutamisest nende erakondade puhul. Seega ei tohiks esineda palju demokraatiat pooldavaid viiteid vaid pigem reeglite karmistamist ja seaduste muutmist sisaldavaid lauseosi. Samuti eeldaks tugeva riigi rõhutamist, rahulolematust põhiseadusega jne.

1. Demokraatia – (per 202) – positiivsed viited üldiselt demokraatiale, näiteks ainus õige valitsemisvorm, selle tähtsuse rõhutamine; demokraatia kui üldine riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide eesmärk; kõikide inimeste kaasamine otsustusprotsessi; toetatakse kas otsest või esindusdemokraatiat; toetatakse erinevaid demokraatia osi (õigusriik, võimude lahusus, kohtute sõltumatus jne).

2. Konstitutsionalism (positiivne) – (per 203) – pooldatakse põhiseaduse *status quo* säilimist; põhiseaduse rõhutamist ja sellest lähtumist erinevate poliitikate puhul.
3. Konstitutsionalism (negatiivne) – (per 204) – vastumeelsus tervele või spetsiifilistele põhiseaduse punktidele; pooldab põhiseaduse muutmist, tühistamist või ümberkirjutamist.
4. Seadus ja kord (positiivne) – per 605 – positiivsed argumendid tugevama ja kontrollituma seadustiku ja selle läbiviimise suhtes; politseile rohkem ressursse; karmimad karistused; siseriikliku turvalisuse tähtsus.

Rahvuslus (nativism) oli uurimistöö kolmandaks ideoloogiliseks tuumaks. Erakondade manifestides ei tohiks esineda ühtegi rahvuslust tagaplaanile seadvat viidet, sest rahvuslus peaks ideoloogiliselt olema paremäärmuslusele üks enim omistatud tunnuseid. Samuti eeldaks positiivsete ja toetavate lausete puudumist multikultuursuse ja seguneva ühiskonna teemadel. Seega peaksid osa andmepunkte olema siin täiesti nullilähedased (näiteks rahvuslusest lähtuvat eluviisi negatiivselt ilmestavad lauseosad). Küll aga esineb spekulatiivseid erandeid, näiteks andmepunkt (traditsiooniline moraal: negatiivne) on valdavalt olnud paremäärmuslike erakondade manifestides 0% osakaaluga ja vaid mõne erakonna manifestis on sisaldanud selle teema kohta negatiivseid viiteid. Ebaharlikult sisaldas 2007. aastal Prantsusmaa FN-i manifest tervelt 6,9% taoliseid lauseosi. Siinkohal võib aga eeldada, et keskenduti konkreetselt mingile väga kitsale probleemile ning see number eraldi ei ole tervikuna oluline, vaid huvitav pigem üksikjuhtumina. Hiljem arutlen neid erisusi ka pikemalt ja detailsemalt.

1. Rahvusest lähtuv eluviis (positiivne) – (per 601) – positiivsed viited rahvusele, rahvusriigile ja ajaloole; toetab kehtivaid rahvuslikke põhimõtteid, tavasid; positiivsed viited rahvuslikule uhkusele; patriootlikkus; rahvuslus; on nõus teatud vabaduste piiramisega mingisuguse välise või sisese ohu korral.
2. Rahvusest lähtuv eluviis (negatiivne) – (per 602) – ei mainita rahvuslust eriti positiivses võtmes. Ollakse vastu patriootlikkusele, rahvuslusele, kehtivatele rahvuslikele ideedele, uhkusele ning isegi rahvusriigile.
3. Traditsionaalne moraal (positiivne) – (per 603) – toetavad väited ja põhimõtted traditsioonilistele ja/või religioossetele väärtustele; traditsioonilise pere kaitse ja

stabiilsuse säilitamine, loetakse ka väärtuseks; toetatakse religioossete institutsioonide tegevust riigi ja ühiskonna tasandil; hukkamõist amoraalsele käitumisele.

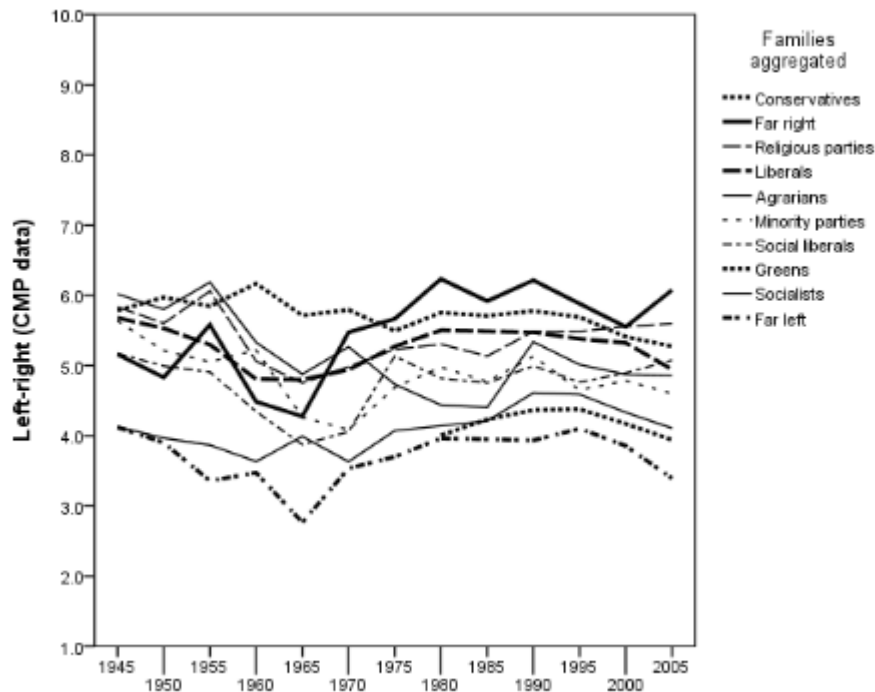
4. Traditsionaalne moraal (negatiivne) (per 604) – vastuseis traditsioonilistele ja moraalsetele väärtustele: näiteks toetatakse aborti ja lahutust; toetatakse modernset (vaba) pere moodustamist; pooldatakse riigi ja kiriku eraldatust.
5. Multikultuursus (positiivne) – (per 607) – positiivsed lausungid kultuurilise erinevuse ja pluraarsuse kohta riigis ning selle olulisusest.
6. Multikultuursus (negatiivne) – (per 608) – toetatakse jõulist või survestatud integratsiooni segamist, nurjamist. Rõhutakse kultuurilisele homogeensusele ühiskonnas.
7. Vähekindlustatud vähemused – (per 705) – väga üldised positiivsed viited; inimesed, kes ei ole defineeritud demograafiliselt ega majanduslikult (puudega inimesed, homoseksuaalid, immigrandid, põlisrahvad).

2.2. Parempoolse (poliitilise paiknemise) indeks

RILE indeks ehk erakondade poliitiline paiknemine on saadud manifestides erinevate (per) väärtuste arvutamisega. Lisaks eeltoodud punktidele on palju majanduslikke, kodanlikke jms alapunkte. Lähtuvalt vasak-parempoolse poliitika pooldamisest positiivsed väärtused (kuuluvad parempoolsele skaalale) ning lahutatakse need vääringud, mis kuuluvad vasakule skaala poolele. Antud uurimuse puhul käsitlen manifestide põhjal just eelkõige neid vääringuid, mis on eelduslikult kõige omasemad paremäärmuslusele. Manifesto Project Database'i alusel on RILE indeks juba välja arvutatud, kuid oluline aspekt uurimuse kontekstis on see, kas need ideoloogilised sambad, mis teoreetiliselt peaksid olulised olema, erakondade manifestides märkimisväärselt ja läbivalt ka kajastuvad. Näiteks mitu protsenti räägitakse erakonna põhikirjas rahvuslusest ning kas osakaal on erakondade manifestide vahel sarnane või pigem erinev.

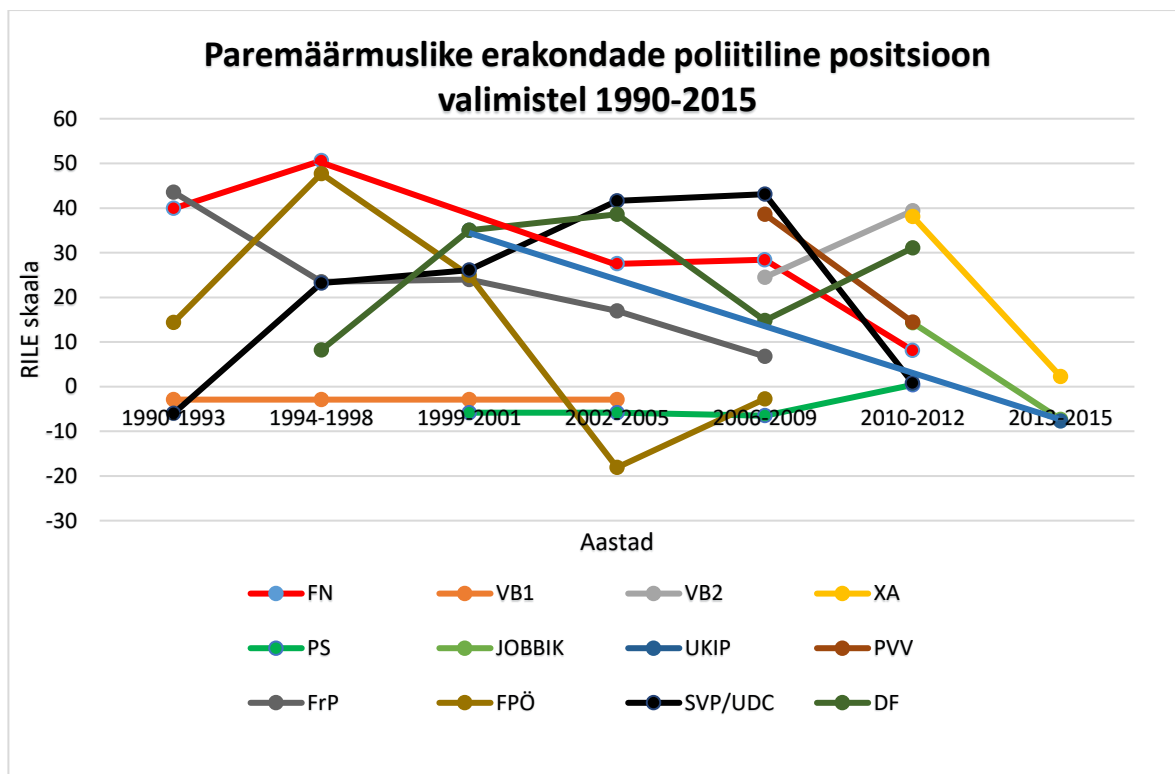
3. Paremäärmusluse analüüs erakondade manifestide alusel

Sissejuhatavalt esitan ma ühe joonise näitamaks varasemalt teostatud sarnast erakonnarühmade poliitilise positsiooni määratlemist.

Joonis 1. Parteirühmade poliitiline paiknevus parteide manifestide analüüsi põhjal 1945-2005 (Camia, Caramani 2002: 58).

Nagu jooniselt selgub, siis skaala ulatub 1-10, mitte -100 kuni +100, nagu Manifesto Project seda esitanud on. Kuid jooniselt selgub siiski, et keskmine paremäärmuslike erakondade poliitiline paiknemine on 5,7 punkti ning aastatel 1975-2005 stabiilselt 6 punkti lähedal. Selle tulemus teeb nad enam-vähem võrdseks konservatiividega ning ka liberaalid on tulemuselt üsna lähedal. Seega tuginedes eesmärgile näidata paremäärmuslikkuse silmapaistva erinevuse puudumist teistest, annab see hea ülevaate sellest, et kuigi ollakse valdavalt teistest erakondadest paremal, ei ole see võrdlevas perspektiivis nii suur erinevus. Kuigi selle konkreetse uurimuse puhul oli kasutatud ka majanduslikke näitajaid (Camia, Caramani 2002), on üldpilt sarnane sellele, mida uurimistöös üritatakse rõhutada – poliitilisel skaalal ollakse pigem lähemal tsentrile ning väga äärmuslik paiknemine on pigem erand.

Joonis 2. Paremaärmuslike erakondade paiknemine poliitilisel spektril manifestide analüüsi põhjal 1990-2015.

Joonis on koostatud paremaärmuslike erakondade poliitilise positsiooni (-100 kuni +100) komplekteerimisel ning selgub, et keskmine tulemus on 16,185 punkti, mis sarnaselt eelmise joonise tulemusega jätab erakonnad natuke tsentrist paremale. Kahe tabeli kokkupanek viitab sellele, et 1970-2000 aastatel toimus küll tugevam nihkumine paremale, Prantsusmaa FN lausa +50 ning Austria FPÖ oli 1990 aastate lõpul samuti väga tugevalt paremal, kuid järgnevatel aastatel on hakatud mõneti tagasi tsentri poole liikuma. Vastandideks siinkohal on Belgia Flemish Intrest, mis osales taas valimistel pärast 2005. aastat Vlaams Bloc'i „uuenenud variandina“ ning kes on võrreldes kahe valimisega muutunud radikaalsemaks. Taani DF on samuti pärast ühte valimistsükli langust tõusnud taas +30 punktini ning Soome PS on suundunud vasakult päris tsentrisse, kuid teised erakonnad on kõik languses. Samuti ilmneb, et Austria FPÖ on langenud ühel valimisel lausa peaaegu -20 punktini, mis skoorina meenutaks pigem sotsiaaldemokraatlikku erakonda, millel paremaärmuslusega suurt ühist ei leita. Kuigi FPÖ on teinud hiljem märgatava tõusu, jääb see siiski tsentrist veidi vasakule (-2,75), mida ei saa otseselt käsitleda äärmuslikumaks muutumisena.

Tugevat langust ilmestavad Prantsuse FN, kes nüüd on 1997. aasta +50 punktilisest seisust kukkunud +8 juurde ja Norra FrP, kes on sujuvalt langenud veidi üle +43,5 punkti pealt +6,7 punkti. Suure languse on teinud ka Kreeka XA, kes on liikunud +38 punkti pealt +2,1 punktile ning UKIP samuti +35 punkti pealt -7,7 punkti peale aasta enne seda, kui Suurbritannia referendum Euroopa Liidust lahkumiseks õnnestus. Saadud tulemused näitavad, et mõni erakond on teinud väga suure languse (XA, UKIP, Jobbik) ja mõni erakond kõigub tugevalt poliitilise paiknevusega (DF, FN, FPÖ), mis jätab nende ideoloogilisest positsioonist väga kaootilise mulje.

Seega tervikpilti analüüsides pelgalt arvude põhjal ei saa näidata konkreetset ühest trendi, mis paremäärmuslikke erakondi nende manifestidel põhineva poliitilise paiknemise järgi iseloomustaks, kuid pigem on näha mõningat kaldumist tsentri poole. Sellest tulenevalt iseloomustab neid üsna kaootiline muutus läbi aja või üsna erinev paiknevus skaalal, sest nagu ilmneb, ollakse viimaste Manifesto analüüsides tulemusel kohati päris tsentris või isegi vasakul. Kui aga käsitleda Ennseri analüüsi, et paremäärmuslik erakond peaks ruumiliselt paiknema paremas ääres, ilmneb et paljud analüüsitud manifestid sellele kriteeriumile ei vasta. Rohkem paremal (üle +20) on olnud 1990-2015 aastate põhjal 48 analüüsitud erakonnast olnud vaid 21 erakonda. Üle +30 punkti on vaid 13 erakonda, kellest suurim on Prantsusmaa FN, kes paiknes 1997. aastal +50,6 punkti peal. Kõige vasakpoolsema tulemuse sai Austria FPÖ 2002. aastal, milleks oli -18,07 punkti. Arvestades poliitilist paiknemist eelnevate tulemuste alusel võiks pidada kõige äärmuslikemaks erakondadeks Euroopas aastatel 1990-2015 Prantsuse FN-i, Taani DF-i, Norra FrP-d ja Šveitsi SVP/UDC-d (vt ka Lisa 4).

Poliitilise spektrumi paiknemist on hea võrrelda ka teiste erakonnarühmadega ning vaadelda, kui palju üksteisest erinetakse. Sarnaselt saame võrrelda erinevate teemade käsitlemise erinevust erakondade manifestides. Natuke raskendab olukorda aga see, et kõikide nende aastate tulemuste arvutamiseks, mil erakond ei saanud silmapaistvat tulemust, tuleks manifestide sisuanalüüs läbi viia Manifesto Projectist iseseisvalt, kuid see võib kokkuvõttes tulemust mõjutada analüüsi teostajate erinevuse tõttu. Samuti puuduvad osa erakondade viimaste valimiste manifestide analüüsid, mis ei anna meile nii head võrdluspilti, kui

potentsiaalselt võimalik oleks. Kokkuvõtvalt näitab vasak-parempoolsus skaala nelja parteirühma puhul järgmist:

Tabel 1. Erakonnarühmade keskmine poliitiline paiknevus -100 kuni +100. (Lisa 1)

Erakonnarühm	Poliitiline paiknevus	Maksimaalne	Minimaalne
Paremäärmuslikud erakonnad	16,18	50,667	-18,073
Konservatiivsed erakonnad	13,03	47,887	-16,667
Liberaalsed erakonnad	11,25	51,724	-22,378
Sotsiaal-demokraatlikud erakonnad	-25,111	-6,509	-45,418

Ilmneb, et poliitilise paiknemise võrdlemisel erinevus liberaalsete ja konservatiivsete erakondadega polegi paremäärmuslikel nii suur ning üks liberaalne erakond isegi ületab maksimaalset tulemust (51,7 punkti). Ilmneb, et keskmiste alusel ei erineta liberaalidest ega konservatiividest märkimisväärselt ning jäädakse tsentrile küllaltki lähedale, millest lähtudes võiks järeldada, et 16 punkti 100st äärmuslikuks lugeda ei oleks põhjendatud. Liberaalsete erakondade puhul on võimalikuks erinevuseks aga võimalikud majandusalsed tulemused, mis on teema, mida valdavalt mitte ükski paremäärmuslik erakond ei rõhuta või otseselt ei puuduta (ei tähenda, et ei käsitleta, kuid analüüsist tulenevalt on oluliseks peetud just nimelt ideoloogiliste väärtuste rõhutamist). Sarnaselt paremäärmuslikele ja konservatiivsetele erakondadele ulatuvad ka nemad skaalal väga laialdaselt (-22,3st punktist kuni 51,724-ni). Sotsiaaldemokraatlikud erakonnad eristuvad aga väga selgelt.

Tõsi on ka see, et teist kolme erakonnaliiki ei ole käesolevalt uuritud samaväärsetes hulkades kui paremäärmuslikke, kuid üldine analüüs peaks andma enam-vähem õiglase ülevaate ja kinnitama uurimuse hüpoteesi, et tegelikkuses pole ideoloogilise paiknevuse erinevus nii suur, kui võiks eeldada. Ning kõige ühtsem on ideoloogiliselt ilmselt sotsiaaldemokraatlik erakonnarühm, olles kõikidel aastatel üsna tugevalt vasakul vaid ühe erinevusega (vt Lisa 1).

Teooria osas jagasin paremäärmusluse peamised ideoloogilised tunnused kolmeks peamiseks: rahvuslik suveräänsus ja euroskeptitsism, süsteemivastatus ja rahvuslus

(nativism). Metodoloogia osas sidusin iga ideoloogilise tunnusega Manifesto Projecti eraldi analüüsitud alapunktid, mis annavad meile tervikliku pildi, kui palju või kui vähe kesksetele ideoloogilistele aspektidele rõhku pannakse. Järgnevalt esitan tabeli näitamaks neid teemasid ja nende keskmist sisaldatuse protsenti erakondade manifestidest ning seejärel selgitan ja iseloomustan saadud tulemusi. Tärniga on märgitud lahtrid, mis ideoloogiliselt on paremäärmuslusele omased ja toetavad eelmainitud ideoloogilisi aspekte, ülejäänud lahtrid on vastuolulised, näiteks positiivsed lauseosad multikultuursusele jne, mida näha ei ootaks.

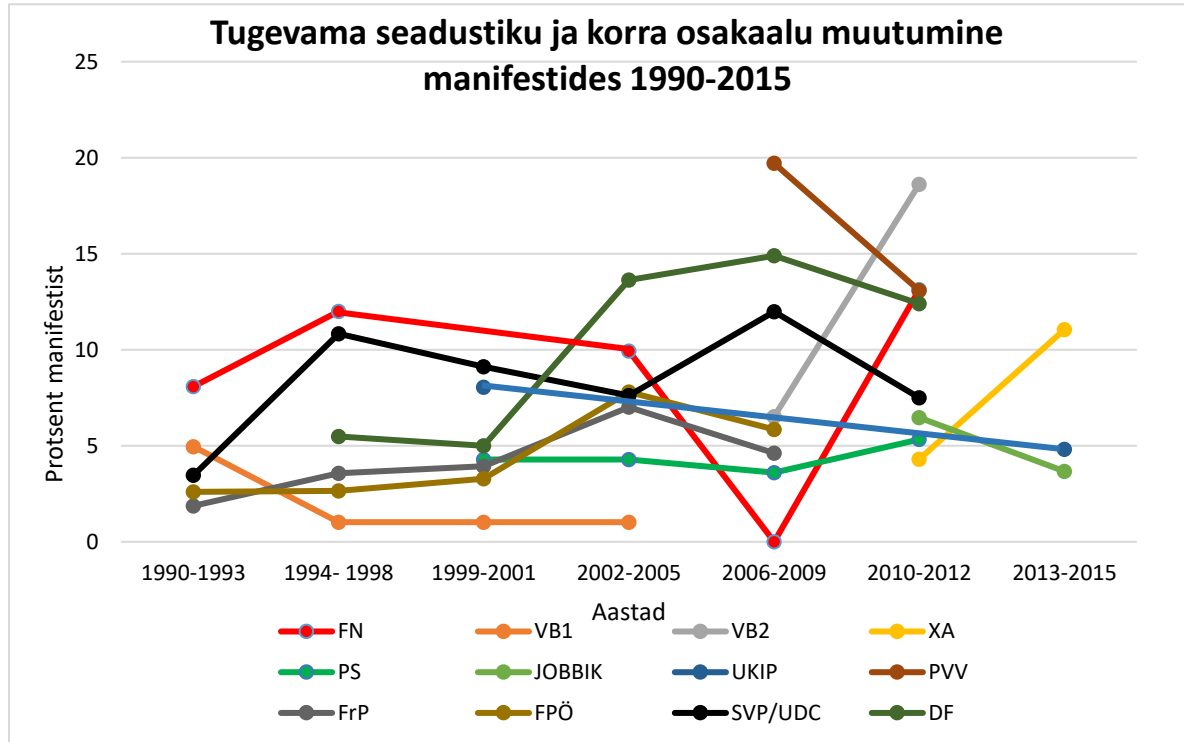
Tabel 2. Kolme ideoloogilise samba toetavad ja vastuolulised viited protsentides. (vt Lisa 2-4)

Tunnus	Paremäärmuslikud	Konservatiivid	Liberaalid	Sotsiaaldemokraadid
*Rahvuslik suveräänsus ja euroskeptitsism	6,401	0,369	0,794	1,605
Rahvuslik suveräänsus ja euroskeptitsism	2,203	5,856	6,857	3,928
*Süsteemivastatus	7,224	7,749	3,398	2,137
Süsteemivastatus	4,874	3,704	2,132	3,089
*Nativism	12,607	7,304	4,518	2,976
Nativism	1,542	1,009	2,699	2,417

Keerulisem on konkreetselt prognoosida, mida ja kui palju konkreetne erakonnarühm oma manifestides kajastama peaks, et selle läbi viidata mingi erakonna radikaalsusele. Samuti nagu eelnevalt näidatud, on paremäärmuslike erakondade poliitiline positsioon küllaltki varieeruv. Tabel 2 näitab, et euroskeptitsismi ja rahvuslikku suveräänsust rõhutavaid viiteid on keskmiselt mainitud paremäärmuslike erakondade manifestides kokku 6,4%. Võrreldes teiste parteirühmadega on see üsna märkimisväärne erinevus, sest protsent tõuseb sotsiaaldemokraatidel vaid 1,6%-ni. See kõrgem protsent tuleneb suuresti Euroopa Liidu negatiivsest kajastamisest, mis ei ole aga paremäärmuslikes manifestides ühetaoline. Šveitsi SVP/UDC manifest sisaldab 2011. aastal lausa 35% negatiivseid lauseosi, Suurbritannia UKIP 2001. aastal 33,8% ja 2015. aastal 16,5% ning Hollandi PVV 2012. aastal 19,6%, mis keskmist

tugevalt mõjutavad. Enamikul paremäärmuslikest erakondadest on selle teema osakaal manifestides siiski madalam ning mõnel lausa nullilähedane (FPÖ, EKRE, Vlaams Bloc, FrP, XA, vt Lisa 2). Euroopa Liitu positiivselt aga praktiliselt ei kajastata (keskmiselt vaid 0,5%). Internatsionalismist negatiivselt räägivad paremäärmuslikud erakonnad manifestides keskmiselt vaid 1,365%-se osakaaluga, positiivselt aga 1,614%. See on käesoleva töö kontekstis tugev teoreetiline vastuolu, sest positiivsed lauseosad ületavad negatiivsed.

Süsteemivastasuse puhul ei rõhuta paremäärmuslikud erakonnad mitte konstitutsiooni negatiivsust vaid seaduste ja kontrolli tugevamat kehtestamist, mis annab 7,224%-st peamise osa (7,028%) ning on seega keskmise väärtusena enim rõhutatud paremäärmuslike erakondade poolt. Kohati on mõni erakond (nt Hollandi PVV 19,7%, Belgia Flemish Intrest 18,6%, Taani DF 14%, vt Lisa 3) seda väga suuremahuliselt manifestides maininud. Seaduste ja kontrolli tugevdamist ei käsitlenud vaid Prantsuse FN 2007. aastal ja Saksamaa AfD 2013. aastal. Süsteemivastasusele ei viita või sellele ideoloogilisele sambale räägib vastu 4,874% paremäärmuslikest manifestidest. See number tuleneb aga mõne erakonna positiivsetest demokraatiasuunaliste lauseosade suurest hulgast manifestides (Soome PS, Saksa AfD,

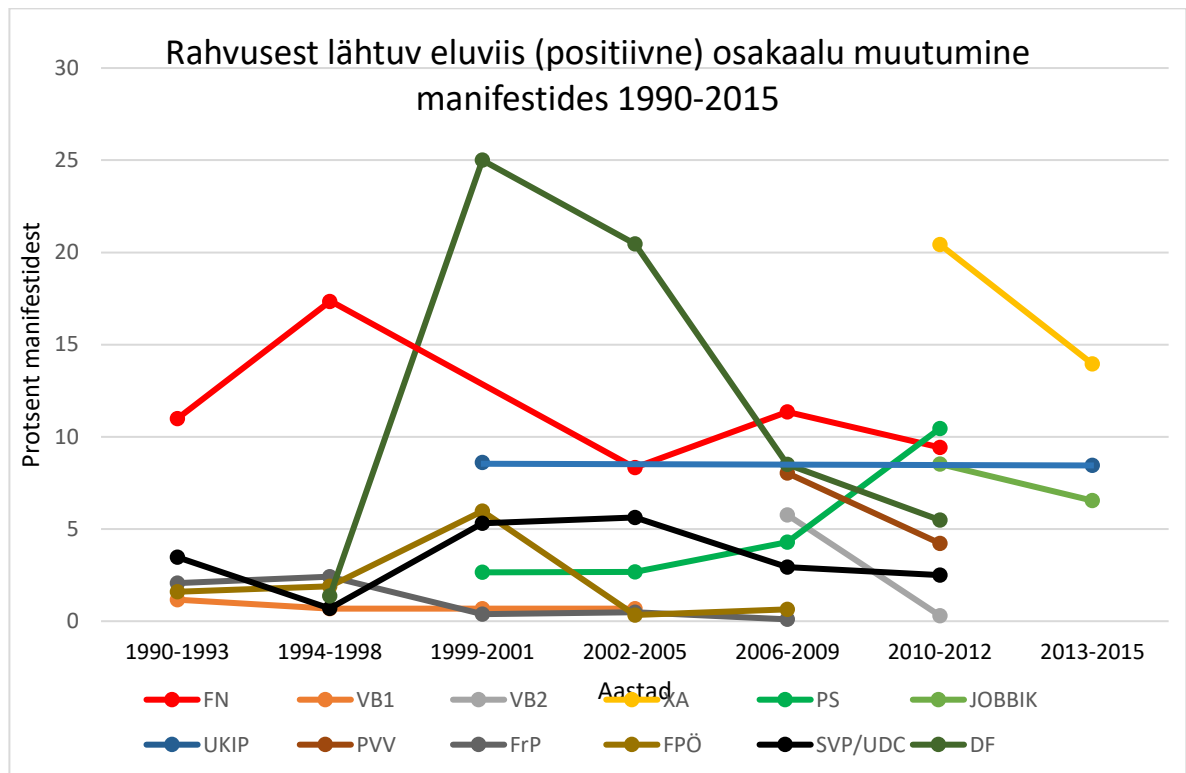
Joonis 3. Seadus ja kord (positiivne) osakaalu muutumine paremäärmuslike erakondade manifestides 1990-2015.

Šveitsi SVP/UDC, vt Lisa 3), kes kõrgemate tulemustega jällegi keskmist mõjutavad. Seega tegelikult demokraatiat väga palju positiivses kontekstis ei mainita, kuid mõned erakonnad siiski.

Eelnev joonis näitab graafiliselt analüüsi põhjal paremäärmuslikkuse kõige enam käsitletud tunnuse muutumist 25 aasta jooksul. Kui vaadelda kahte viimast enim kaardistatud valimisperioodi (2006-2009 ja 2010-2012), siis on näha, et antud perioodil on nii tugevaid tõuse kui ka langusi. Sarnaselt poliitilisele positsioonile pole ka seadust ja korda käsitlev graafiline üldpilt konkreetselt mingit trendi näitav, kuid 7,028%-se keskmise osakaaluga on see kindlasti enim käsitletud valdkond paremäärmuslike erakondade manifestides. Kindlasti oleks väga ilmestav näha viimase perioodi analüüse selgitamaks, kas Euroopa kriisi eskaleerumisel viimaste aastate jooksul on näha suuri muutusi manifestides ning probleemide rõhuasetustes.

Kui lähtuda sellest, et ideoloogiliselt on paremäärmuslikele erakondadele kõige omasem nativism, siis uurimuse kontekstis manifestide alusel nähakse ette näiteks rahvuslusega seotud teemade ja traditsioonilise eluviisi positiivset rõhuasetust. Selgub, et keskmine rahvusluse teemaline protsent manifestides on 12,607. Teoreetilist vasturääkivust on vaid 1,5% ulatuses kõikide paremäärmuslike erakondade peale kokku. Protsent tõuseb selle tõttu, et kõigi nelja näitaja puhul (negatiivsed lauseosad 1) rahvusest lähtuva eluviisi ja 2) traditsioonilise moraali kohta ning positiivsed lauseosad 3) multikultuursuse ja 4) vähekindlustatud vähemuste osas) on üks konkreetne erakond tõstnud tugevalt üldist keskmist. Esimese tunnuse puhul Belgia VB 2010. aastal (3,959%), teise puhul Prantsuse FN 2007. aastal (6,939%), kolmanda puhul Kreeka XA (6,452%) ning vähekindlustatud vähemuste osas Taani DF (6,383%) 2007. aastal (vt Lisa 4). Nagu eelnevalt seda teemat põgusalt puudutatud, siis ilmselt on seotud kõrge protsent manifestis konkreetse(te) aspekti(de) rõhutamisega, mis teoreetiliselt paremäärmusluse põhimõtetele justkui vastu räägiks. Kui need neli juhtumit kõrvale jätta, siis langeks protsent märkimisväärselt. Seda arvesse võttes võib öelda, et tegelikkuses käesoleva uurimuse põhjal paremäärmuslikud erakonnad nativismi puudutavas temaatikas endale vastu ei räägi ning kui mõni erand välja jätta, on osakaal manifestides siiski eelduspärane – null või selle lähedane. Antud kontekstis võime käsitleda seda paremäärmusluse ühe ühisosana.

Kui konkreetselt vaadelda rahvusest lähtuvat eluviisi (positiivsed viited), siis on kohe selge mõne erakonna tugev erisus (FN; DF; XA, ka UKIP) teistest. Valdav osa erakondadest jääb siiski alla 10% ning osa veel täitsa nulli lähedale, mis peegeldab taaskord suurt varieeruvust probleemide rõhutamisel erinevate manifestide ja aastate kontekstis.

Joonis 4. Rahvusest lähtuva eluviisi (positiivne) osakaalu muutumine paremäärmuslike erakondade manifestides 1990-2015.

Taaskord, sarnaselt eelmistele ilmestab joonis mingit sorti kaootilisust ja ühtsuse puudumist paremäärmuslike erakondade manifestides. Seda ka nendes aspektides, mis peaksid olema teoreetiliselt kõige olulisemad ja kesksemad paremäärmuslikule ideoloogiale. Antud juhul ei ole mõeldud konkreetseid protsente vaid nende suhtelist erinevust üksteisest. Näiteks kui esitleda, et 25% manifestist räägib rahvuslikust eluviisist, võime me üsna üheselt väita, et seda on palju – üks neljandik kogu manifestist. Seega on piir ebaselge, kui palju manifest sisaldama mingi valdkonna väiteid, et saaks väita, et seda käsitletakse manifestis palju või vähe, kuid suured osakaalulised erinevused ilmestavad mõne erakonna vaatenurki üsna selgelt. Küll aga on oluline see, et 25 erakonna manifesti 48st käsitleb seda probleemi üle 4%

ning null oli see vaid ühel korral, 2006. aastal, mil Austria FPÖ ei käsitlenud seda teemat üldse (vt Lisa 4).

Selle töö raames oleks 6% keskmine osakaal mingi teema kohta manifestides kõrge juhul, kui see oleks läbiv tulemus erakondade seas. Töös on aga mitmel korral näidatud, kuidas keskmist muudab ühe või mitme erakonna mingisuguse teema suur osakaaluline erinevus teistest. Kui keskenduda väga üldistele ehk keskmistele põhinevale võrdlusele erakondade seas sarnaste parameetrite alusel, on tulemused taaskord mitte niivõrd eristuvad.

Tabel 2. Paremäärmuslike erakondade väärtuste keskmiste võrdlus teiste erakonnarühmadega (per väärtused selgitatud Lisa nr 1).

Rühm	per 107	per 108	per 109	per 110	per 202	per 203	per 204	per 601
Paremäär	1.614	0.598	1.365	5.036	4.490	0.389	0.196	5.899
Konserv	3.123	2.733	0	0.369	3.55	0.154	0.143	4.161
Liberaalid	2.350	4.508	0.081	0.714	1.937	0.196	0.008	2.304
Sotsid	2.212	1.698	0.126	0.940	3.040	0.050	0.038	2.098
Rühm	per 602	per 603	per 604	per 605	per 607	per 608	per 705	RILE
Paremäär	0.111	2.742	0.196	7.028	0.564	3.966	0.671	16.185
Konserv	0	2.712	0.211	7.606	0.475	0.431	0.323	13.063
Liberaalid	0.081	0.811	0.711	3.391	0.736	1.404	1.173	11.225
Sotsid	0.194	0.758	0.216	2.100	0.308	0.120	1.158	-25.111

Pole uudis, et teatud küsimustes võib konservatiivseid erakondi (nt väärtuste, traditsioonide jms pooldamisel) pidada kõige „äärmuslikumaks“ ja neid enim toetavamaks. Äärmuslikumaks selles tähenduses, et üritatakse säilitada seda, mis seni on olnud. Sarnaselt paremäärmuslikega rõhutatakse rahvuslikku eluviisi (per 601) ning traditsioonilist moraali (per 603), mis on praktiliselt sama osakaaluga manifestides kajastatud. Antud tausta võrdlusel näeme, et kõige tugevamalt eristuvad paremäärmuslikud erakonnad teistest erakondadest Euroopa Liitu negatiivselt kajastavate lausete osakaaluga (per 110); multikultuursust negatiivselt (per 608) puudutavate lauseosade ja internatsionalismi negatiivselt (per 109) kajastavate lausete osakaalu hulgaga. Demokraatiat pooldavate osalausete (per 202) puhul aga ilmneb, et teistel erakondadel on see osakaal isegi väiksem, mis on äärmiselt üllatav. Seadust ja korda rõhutavate lausete (per 605) puhul näeme tugevasti

konservatiivide ja paremäärmuslaste eristumist teistest ning konservatiivid on manifestides seda kajastanud isegi suuremal määral.

Sarnaselt teistele paremäärmuslikele erakondadele ei rõhuta ka teised parteirühmad põhiseaduse positiivsust (per 203), ega ka selle negatiivsust (per 204), mis seega erakondi üksteisest ei erista. Äärmiselt oluline on aga see, et negatiivselt rahvusest lähtuvast eluviisist (per 602) on vaid konservatiividel selle käsitlemine olematu. Samas on selle punkti sisu omamoodi radikaalne, viidates negatiivselt patriotismile, rahvuslusele ning rahvusriikidele. Samuti ilmneb, et multikultuursusest positiivselt (per 607) ei räägita mitte ühegi parteirühma poolt arvestataval hulgal. Vähekindlustatud vähemuste (per 705) puhul on loogilisem see, et mingid teatud positiivsed viited erinevate rühmade puhul (nt puudega inimesed) siiski aset leiavad.

Teiste erakonnarühmade kohta pole aga analüüsi teostatud nii põhjalikult kui paremäärmuslike erakondadega. Seega võib oletada, et ka teiste erakonnarühmade puhul on võimalik mingite aastate eristumised teistest, mis keskmisi sarnaselt mõjutada võivad. Kui vaadata andmete üldist erinevust, siis ei saa eelneva põhjal taas välja tuua väga suuri eristumisi paremäärmuslike erakondade poolt. Küll aga vastab paremäärmuslus enda ideoloogilistele vaadetele. Tuleb välja rahvusliku suveräänsuse rõhutamine ja euroskeptitsism (internatsionalismi vastasus ja negatiivne Euroopa Liidu kajastus) ning oma definitsioonilt sobiks rahvusest lähtuv eluviis samuti seda ideoloogilist osa ilmestama. Mõneti on üllatav see, et internatsionalismi ei käsitleta manifestides negatiivselt eriti suuremahuliselt. Kuigi teistest parteirühmadest kõvasti rohkem, siis keskmiselt 1,365% paremäärmuslike erakondade kohta on siiski väga madal tulemus (suurim 6,792%). Eraldiseisvalt on keskmiselt pisut üle 5% (vt Lisa 2) käsitletud Euroopa Liidu negatiivsust, kuid hajuvus on väga suur. Valdavalt ei käsitle paremäärmuslikud erakonnad seda üle 5%, kuigi mõned erakonnad rõhutavad seda teemat väga suuremahuliselt. Võrreldes aga teiste erakonnarühmadega on vahe siiski märkimisväärne.

Süsteemivastasuse puhul võiks saadud tulemuste põhjal väita, et manifestid ei anna konkreetset vastust sellele, kas ollakse ekstreemsed parempoolsed (vastukaal tänastele demokraatlikele normidele) või radikaalsed parempoolsed (põhiseaduslikud piirangud ei lase rahval oma võimu teostada). Põhiseaduse vastased lauseosi esineb manifestides väga vähe

(48st erakonnast vaid 11 on midagi negatiivset maininud, suurima osakaaluga Hungari Jobbik 2010. aastal 2,57%-ga). Tunduvalt rohkem on põhiseaduse positiivsust maininud 22 erakonna manifesti 48st, suurimat osakaalu omas Kreeka XA 2,326%-ga. Demokraatia positiivsuse kohta omakorda ei maininud midagi vaid kolm erakonda, kuid oli erakondi, kes keskmist vastupidiselt ka kõvasti tõstsid (vt Lisa 3). Väga silmapaistev on aga seaduste ja korra rõhutamine ja tähtsustamine paremäärmuslike erakondade poolt (vaid 2 erakonda ei käsitlenud seda üldse ja 31 erakonnal ületas osakaal viite protsenti ning suurima osakaaluga 19,706% sisaldas seda Hollandi PVV manifest 2006. aastal).

Mõeldes radikaalsuse all ka monismile, tuleneb see tegelikult rahvusluse või täpsemalt nativismi ideoloogilisest rõhutamisest ja prioritseerimisest. Tuginedes nativismi küllaltki suurele protsendile (12,607), võib väita, et see sobib radikaalsust iseloomustama monismi konteksti aluseks võttes. Kokkuvõtvalt ei esine paremäärmuslike erakondade puhul teooriast lähtudes mitte ekstreemsust vaid radikaalsust, kuid võrreldes konservatiivsete erakondadega ei ole see erinevus protsentuaalselt nii suur (umbes 5%), kuid siiski märkimisväärselt suurem teistest. Selle tõttu ollakse kindlasti äärmuslikumumad taolistes küsimustes, kui teised erakonnarühmad. Seega iseloomustab see Sheri Bermanni mõtet, et paremäärmuslikud erakonnad on anti-liberaalsed, mitte anti-demokraatlikud, mida kinnitab Mudde viidates vastuseisule kultuurilisele pluralismile ja vähemuste õigustele, mis väljendus ka manifestides.

Ühtlasi peaks nativism ideoloogilise tuumana olema see, mis paremäärmuslikke erakondi enim iseloomustab. Omades suurimat protsentuaalset osakaalu võrreldes teiste erakondadega, see manifestide analüüsi põhjal tõesti nii on. Nativismi moodustavaid ideoloogilisi andmeosi eraldi vaadeldes aga ilmneb, et rahvusest lähtuvat eluviisi positiivselt käsitleti keskmiselt 5,899%, suurimat osakaalu 25%-ga omas Taani DF 2001. aastal. Multikultuursust negatiivselt rõhutavate lausete osakaal on keskmiselt siiski väga väike, vaid 3,966% (vt Lisa 4) ning üldse ei olnud negatiivselt mainitud seda teemat seitsme manifesti poolt. Enim oli probleemi maininud Taani DF 2011. aastal osakaaluga 16,138%. Sarnane on olukord traditsioonilise moraali positiivse rõhutamisega, olles mainitud keskmiselt vaid 2,742% ning suurima osakaaluga (14,667%) oli Prantsuse FN manifest 1997. aastal. Seega kokkuvõttev protsent tegelikkuses võiks olla suurem arvestades selle temaatika ideoloogilist

olulisust paremäärmuslike erakondade puhul ning eriti mõeldes eraldi protsentidele, sest multikultuursuse negatiivsete aspektide käsitlemine peaaegu 4% ulatuses ei oleks justkui see valdkond, mida programmides rõhutatakse ja valijatele edastada tahetakse.

4. Järeldused

Hüpoteeside puhul võib selle uurimuse raames öelda, et suures osas olid need eelduspärased. Selgus, et manifestide alusel ei ilmne tugevaid ühiseid ideoloogilisi tunnuseid, mis erakondi liberaalidest ja konservatiividest märkimisväärselt eristaks. Selgelt eristus teistest erakonnarühmadest vaid nativism, mida paremäärmuslikud erakonnad käsitlesid tunduvalt rohkem. Teooriale tuginedes ollakse siiski näiliselt äärmuslikumad kui erakondade manifestid seda kajastavad. Siin oleks mõistlik eeldada aga tõsiasi, et manifestid ei pruugigi sisaldada äärmiselt negatiivseid vaateid mingisuguse probleemi osas. Küll aga ei tähenda see, et probleemi ei saaks negatiivselt adresseerida ning erinevate paremäärmuslusele omaste andmeosade keskmised näitasid, et protsendid üksikuna jäävad siiski tugevalt alla kümne.

Teise hüpoteesi puhul eeldati, et paremäärmuslikel erakondadel ühisosa kindlasti on, kuid programmide alusel eristutakse siiski arvestataval määral. Vaadates eelnevalt välja toodud protsente on teatud probleemide puhul manifestides kajastatus väga erineva osakaaluga. Näiteks mõne aasta erakonna manifest peab multikultuursust väga negatiivseks ning samas mõned manifestid ei viita sellele peaaegu üldse (FPÖ neljal analüüsitud aastal umbes 14-16%, kuid ühel vahepealsel aastal vaid 2,2%; Norra FrP probleemi osakaal oli manifestides maksimaalselt natuke üle 4%). Seega programmide protsentuaalne võrdlus paremäärmuslike erakondade endi vahel on üsna märkimisväärne, ulatudes kohati Euroopa Liidu negatiivsuse puhul vaid mõne protsendilisest kajastumisest kuni 33,8%-ni UKIP-i poolt. Teisisõnu paremäärmuslikud erakonnad adresseerivad probleeme samuti väga erinevalt, mis iseenesest ei erista neid teistest parteirühmadest ega loo ideoloogilist ühtsust ka nende endi seas.

Kolmanda hüpoteesi puhul eeldati, et poliitiliselt ei paikneta väga tugevalt paremal ning pigem on seni liigutud tsentri poole. Eelneva põhjal on ratsionaalne väita, et enamik paremäärmuslikuks peetavaid erakondi ei ole tugevalt paremal, eriti viimaste manifestide alusel. Kuigi ei esinenud ühtset trendi, liiguti pigem tsentri, kui parema äärmuse suunas ning pigem võiks esile tuua just üsna kaootilise ja mitte-ühese paiknemise poliitilisel skaalal. Selle

uurimuse raames seega tõestati esitatud hüpoteesid paremäärmuslike erakondade manifestidele tuginedes. Küll aga on veel erinevaid käsitusi, mis vaatlevad paremäärmuslikkust mitte valdavalt erakondade vaid gruppidenä. Madissoni ja Ventseli (2015: 9) käsitletud Roger Griffini teooria põhjal võib paremäärmuslust käsitleda ka väikeste poliitiliste mitteparteiliste gruppide läbi, kes taotlevad revolutsioonilisi, ideoloogilisi, organisatsioonilisi ja aktivistlikke eesmärke, peamise soovina kõrvale lükata praegu valdav liberaaldemokraatlik süsteem. See viitab omakorda võimalikule valele senisele käsitlemisele, sest on palju erinevaid autoreid, kes eelmainitult viitavad ühtse terminoloogia ja käitumise raskele tuvastamisele ning mõtestamisele. Seega on võimalik, et taoliste revolutsiooniliste gruppide ja erakondade käsitlemisel tuleks vaadelda paremäärmuslust puudutavaid tegureid sõltumatult ja eraldiseisvalt teistest erakonnarühmadest.

Kokkuvõte

Uurimuse peamiseks eesmärgiks oli analüüsida paremäärmuslike erakondade manifestide alusel nende äärmuslikkust ja selle identifitseerimiseks võrreldi manifeste nii paremäärmuslike erakondade endi vahel kui ka teiste erakonnariühmadega. Kuna paremäärmuslust ja seda iseloomustavat akadeemilist kirjandust on väga rohkelt, oli esmalt vaja selgeks teha paremäärmusluse tähendus ja mida see endast sisuliselt kujutab. Teiseks tuli tuvastada peamised ideoloogilised tunnused paljude seast, millele tuginedes saaks järgnevat programmidele tuginevat analüüsi läbi viia. Töös eristati kolm peamist ideoloogilist tunnust: 1) rahvuslik suveräänsus ja euroskeptitsism; 2) süsteemivastatus ning 3) nativism.

Järgnenud erakondade manifestide analüüsi tulemusel leiti, et programmide alusel paremäärmuslikud erakonnad vastavad tõesti neile omandatud teoreetilistele käsitlustele ning samuti ei esine nende vaadetes suuri ideoloogilisi vastuolusid. Kõige suuremaks vasturääkivuseks võib pidada mõne erakonna demokraatia positiivset käsitlemist ning samuti on käsitletud internatsionalismi rohkem positiivselt kui negatiivselt, mis on samuti vastuoluline. Teooriale vastavalt iseloomustas paremäärmuslike erakondade manifeste Euroopa Liidu, multikultuursuse ja internatsionalismi negatiivselt kajastamine ning seaduse ja korra, rahvusest lähtuva eluviisi ja traditsioonilise moraali positiivne käsitlemine. Ideoloogiliselt kõige rohkem rõhutati seaduste ja korra olulisust ning ei räägitud valdavalt negatiivselt rahvusest, väärtustest ega positiivselt multikultuursusest. Teiste omaste väärtuste puhul, näiteks Euroopa Liidu negatiivsus ja traditsioonilise moraali rõhutamine näitasid aga suuremat osakaalulist varieeruvust. Sellised tulemused kinnitavad teoorias käsitletud küllaltki heterogeenset ideoloogilist tausta, mille tõttu käsitlevad ja rõhutavad paremäärmuslikud erakonnad erinevalt ka probleeme.

Nativism ning rahvuslik suveräänsus ja euroskeptitsism olid manifestide põhjal üsna hästi seletatavad ja eristatavad, sest neile vastasid konkreetsete teemadena käsitlused Euroopa Liidust ja internatsionalismist, kuid süsteemivastatuse kohta leidis vähem konkreetseid teemasid. Selle peamiseks põhjuseks on ilmselt terminoloogiline eristus ning Mudde'ile tuginedes võib öelda, et paremäärmuslikud erakonnad pigem ei ole otseselt demokraatia

vastased vaid rõhuvad sarnaselt konservatiividele seaduste tugevdamisele, mis seondub rangema ühiskonnakorraldusega. Sellest tulenevalt viitab analüüs pigem radikaalsusele kui ekstreemsusele, sest demokraatiat kajastati pigem positiivsena ja põhiseadust samuti mitte. Kui käsitleda süsteemivastasust termini „erakond“ vältimisena, siis täpselt pooled töös uuritud erakondadest nimetavad end teisiti, mis teoreetiliselt süsteemivastasust justkui kinnitaks, kuid ei näita mõõdetavalt nende äärmuslikkust.

Kõige rohkem varieerusid erakonnarühmade vaated nativismis. Ka rahvusliku suveräänsuse ja euroskeptitsismi käsitlemine erines erakondade lõikes oluliselt. Võrreldes paremäärmuslikke erakondi teiste erakonnarühmadega, siis erineti kõige vähem süsteemivastasuse puhul, mis on küllaltki vastuoluline tulemus, sest paremäärmuslusele ühe omaseima tunnuseks ja just selles peaksid nad teistest parteirühmadest rohkem eristuma. Selle ideoloogilise samba puhul omasid konservatiivide manifestid isegi veidi suuremat osakaalu, sest toetati seaduste karmistamist ja jõustamist paremäärmuslikest erakondadest enam.

Analüüsitud manifestid kinnitasid lisaks ka uurimistöö hüpoteese. Esiteks ei leitud teiste erakonnarühmadega võrreldes väga tugevalt eristuvaid ideoloogilisi tunnuseid. Teiseks võib näha manifestide põhjal sarnast ühisosa, kuid üsna suurt erinevust üksteisest. Kolmandaks ei paikne erakonnad teiste erakondadega võrreldes märkimisväärselt paremal, sest paremasse äärde kvalifitseerusid 25 aasta vältel vaid 13 mõõdetud manifesti. Kõige enam eristutakse nativismi ning rahvusliku suveräänsuse ja euroskeptitsismi puhul, kuid erinevused on üsna suhtelised. Seega paistab, et teoreetiliselt ollakse palju äärmuslikumate vaadetega, kui paremäärmuslike erakondade kirjalikud dokumendid kajastavad. See võib tuleneda teisest hüpoteesist, mis viitab erakondade sarnasele ühisosale kuid suurele erinevusele üksteisest. Samuti on võimalik, et tsentrisse on liigutud aga eesmärgiga paista silma suuremale hulgale valijatele ning koostöövõimalust teiste erakondadega. Teisalt hoitakse seisukohti, mis kajastavad neid siiski äärmuslikena ja eristavad neid teistest erakondadest pealtnäha märkimisväärselt.

Seega võime käesoleva uurimuse põhjal tänase Euroopa kontekstis järeldada, et kuigi teoreetiliselt on paremäärmuslikel erakondadel väga eristuvad ja ranged seisukohad, ei kajastu need seisukohad tegelikult manifestides ning märkimisväärselt programmide alusel

nad teistest erakonnarühmadest ei erine. Küll aga tuleb tõdeda, et on erakondi, kes kalduvad tõesti äärmusesse, omades küllaltki negatiivset staatust ning keda peetakse neo-natslikeks ja rassistlikeks. Sellised vastuolulised tulemused kinnitavad käesoleva temaatika uurimise raskust ja võimalike uute uurimislahenduste väljatöötamise vajadust, et paremini selgitada paremäärmuslust kui poliitilist ideoloogiat. Saadud tulemused manifestide alusel kinnitavad rahvusluse tugevamat rõhutamist ning rahulolematust Euroopa Liiduga ning võimalikku negatiivset suhtumist peavoolupoliitikatesse, kuid mitte otseselt äärmuslust. See annab võimalikuks uurimissuunaks selle, miks see rahulolematust tekkinud on ning millised on võimalikud poliitilised tagajärjed Euroopas.

Summary

The far right in Europe based on manifesto analysis

The primary aim of this research paper was to analyze how extreme the far right parties are according to their party manifestos. For doing so it was necessary to compare far right party manifestos between themselves and to other party families. Due to the huge variety of academic literature describing far right theories, it was first crucial to clarify the meaning of far right and what it theoretically describes. Secondly, it was required to identify the main ideological features out of the many, of which further analysis of party manifestos would be based on. Three main ideological characteristics were distinguished. 1) national sovereignty and euroskepticism; 2) anti-system stance and 3) nativism.

By following manifesto analysis it was found that far right parties are in compliance with their theoretical characteristics, moreover there is no remarkable theoretical conflict. The most relevant theoretical disagreement was positive description of democracy by some parties and reflecting internationalism positively more than negatively, which is controversial considering the ideology. According to theory manifestos contained negative reflections of European Union, multiculturalism and internationalism and positive arguments of law and order, national way of life and traditional morality. Ideologically the most stressed and coherent was role of law, also far right manifestos did not reflect nationality and traditional values negatively nor multiculturalism positively. Other ideological values, such as a negative stance on the European Union and positive traditional morality showed remarkable varieties in percentage in manifestos. This implies to a quite heterogenic ideological background which was discussed in theoretical part of this research. This could be the reason why different far right parties treat and stress problems differently.

Based on the manifestos, nativism and national sovereignty and euroskepticism were quite well distinguishable and explicable due to direct subjects in manifestos such as European Union: Positive. Anti-system stance however less, since there were no straightforward implications on that subject. The main reason could be the terminological separation of the terms. Based on Mudde's approach however it was found, that far right parties are not directly against democracy, but rather alike to conservative parties stress the need for stronger law enforcement, which is connected to the stricter organization of the society. Considering these aspects, this research indicates to the term "radical right" not the "extreme right", since democracy was treated rather positively and constitutionalism was not treated in negative perspective. If an anti-system stance is discussed by the avoidance of the term "party", then exactly half of the parties are called differently, which to an extent supports the overall anti-system stance idea, but really is not making them any more extreme.

Our analysis concluded that nativism differed the most compared to other party families, followed by national sovereignty and euroskepticism (at least on a general level). The least differed anti-system stance which is quite controversial due to its importance to their ideology, assumes it to differ in greater amounts. Furthermore, conservative parties had even

bigger average percentage in the anti-system stance, thereby supporting mainly tougher law enforcement even more than far right does.

Analysis also supported the hypotheses. Firstly no truly remarkable ideological differences were found. Secondly we can identify common values of the far right, but quite remarkable difference among themselves. Thirdly far right parties are not located significantly more right on the political spectrum than other parties. During the 25 analysed years only half of the manifestos inspected proved to be in „far right“ spectrum. Therefore it seems, that that theoretically far right holds much more extreme opinions than their party manifestos. It may be explained by second hypothesis, which argues that far right has common ground, but considerable variation. On the one hand it may very well be possible, that far right parties have moved towards centre to attract more voters. On the other they still hold political stance, which display them as radical or extreme and differ them seemingly from other parties.

Based on this research it can be argued that in current Europe the far right parties hold rather extreme viewpoints which do not appear in their manifestos. Therefore they are not significantly different from the other party families. Never the less it must be admitted, that there are some parties who are seen as neo-nazi or racist which only confirm the severity of this subject and possibly the need for new research approaches towards far right as political ideology. Based on the manifesto analysis stressed nationality, dissatisfaction with the European Union and negative attitude towards mainstream politics can be seen, but not extremism or radicalism in particular. Possibly it could be researched further, why such dissatisfaction has emerged and which could be possible political outcomes in Europe.

Kasutatud kirjandus

1. Adler, Katya (2016) „Is Europe Lurching to the Far Right?“ 28. aprill. <http://www.bbc.com/news/world-europe-36150807> (külastatud 01. oktoober 2016).
2. Benner, Thorsten (2016) “Germany’s Right Wing Challenge: How Merkel Should Respond?” *Foreign Policy*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-09-26/germanys-right-wing-challenge>
3. Berman, Sheri (2016) “Populism Is Not Fascism: But It Could Be a Harbinger.” *Foreign Affairs*, 95(6). <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2016-10-17/populism-not-fascism> (külastatud 19. september, 2016).
4. Camia, Valeria; Caramani, Daniele (2012) „Family Meetings: Ideological Convergence Within Party Families in Europe, 1945-2009.“ *Comparative European Politics*, 10(1), 48-85.
5. Charalambous, Giorgos (2015) “*The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives*.” Peace Research Institute Oslo (PRIO).
6. Cole, Alexandra (2005) “Old or New Right? The Ideological Positioning of Parties of the Far Right.” *European Journal of Political Research*”, 44(2), 203-30.
7. Conti, Nicolás (2011) „The Radical Right in Europe, Between Slogans and Voting Behaviour.” *Analise Social*, 46(201), 633-652.
8. Eatwell, Roger (2000) „The Rebirth of the ‘Extreme Right’ Parties in Western Europe.“ *Parliamentary Affairs*, 53(3), 407-425.
9. Elgot, Jessica (2014) „European Elections: 9 Scariest Far Right Parties Now In The European Parliament.“ *Huffington Post*, 28. mai. http://www.huffingtonpost.co.uk/2014/05/26/far-right-europe-election_n_5391873.html (külastatud 9. september 2016).
10. Ennser, Laurenz (2012) „The Homogeneity of West European Party Families: The Radical Right in Comparative Perspective.“ *Party Politics*, 18(2), 151-171.
11. Kopecky, Petr; Mudde, Cas (2002) „The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe.“ *European Union Politics*, 3(3), 279-326.
12. Käsper, Kari (2014) “The danger posed by the far right in Estonian Parliament.” 6. aprill. <http://news.err.ee/v/opinion/4005c2d3-d9ce-4496-bed0-1de9f0bd4d96/kari-kasper-the-danger-posed-by-the-far-right-in-estonian-parliament> (külastatud 01. november 2016).
13. Madisson, Mari-Liis, Ventsel Andreas (2015) “Grupuskulaarne identiteediloomine Eesti paremäärmuslaste võrgusuhtluses” *METHIS Studia Humaniora Estonica*, 12(15), 8-27.
14. Mair, Peter; Mudde, Cas (1998) „The Party Family and it’s Study.“ *Annual Reviews of Political Science*, 1(1), 211-229.
15. Manifesto Project Database <https://manifestoproject.wzb.eu/> (külastatud 10. oktoober 2016).
16. Mudde, Cas (2002) *The Ideology of the Extreme Right*. Manchester: Manchester University Press.

17. Mudde, Cas (2007) *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Mudde, Cas (2010) "The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy." *West European Politics*, 33(6), 1167-1186.
19. Mudde, Cas (2013) "Three Decades of Populist Radical Right Parties in Western Europe: So What?" *European Journal of Political Research*, 52(1), 1-19.
20. Mudde, Cas (2014) "Fighting the System? Populist Radical Right Parties and Party System Change." *Party Politics*, 20(2), 217-226.
21. Norris, Pippa (2005) *Radical Right: Voters and Parties in the Electoral Market*. New York: Cambridge: Cambridge University Press.
22. Petsinis, Vassilis (2016) "Contentious Politics in the Baltics: the "New" Wave of Right-Wing Populism in Estonia." 28. aprill. <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/vassilis-petsinis/contentious-politics-in-baltics-new-wave-of-right-wing-populism> (külastatud 01. november 2016).
23. Polyakova, Alina (2016) "Why Europe is Right to Fear Putin's Useful Idiots." *Foreign Policy*. <http://foreignpolicy.com/2016/02/23/why-europe-is-right-to-fear-putins-useful-idiots/> (külastatud 4. september 2016).
24. Radnitz, Scott (2016) "Europe's Extremists are not Putin's Fault." *Foreign Policy*. <http://foreignpolicy.com/2016/02/13/europes-extremists-are-not-putins-fault/> (külastatud 4. september 2016).
25. Shields, James (2011) "Radical or not so Radical? Tactical Variation on Core Policy Formation by the Front National." *French Politics, Culture and Society*, 29(3), 78-100.
26. Volkens, Andrea *et al* (2016): The Manifesto Data Collection. Manifesto Project (MRG / CMP / MARPOR). Version 2016a. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB).
27. Volkens, Andrea *et al* (2016): The Manifesto Project Dataset - Codebook. Manifesto Project (MRG / CMP / MARPOR). Version 2016a. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB).
28. Werner, Annika; Lacewell, Onawa; Volkens, Andrea (2015) "*Manifesto Coding Instructions*" (5th revised edition), 1-38.
29. Zakaria, Fareed (2016) "Populism on the March: Why the West is in Trouble." *Foreign Affairs*, 95(6). <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2016-10-17/populism-march> (külastatud 19. september 2016).

Uurimistöö lisad

Lisa 1. Teiste erakonnarühmade poliitiline paiknemine ning per väärtuste selgitus

Konservatiivsete erakondade poliitiline paiknemine

Riik	Erakond	Aasta	RILE
Saksa	CDU/CSU	1990	26.812
Saksa	CDU/CSU	2013	2.564
Šveits	CVP/PDC	1991	-16.667
Šveits	CVP/PDC	2011	3.378
Austria	ÖVP	1990	4.8
Austria	ÖVP	2008	-1.148
Kreeka	ND	1993	35.398
Kreeka	ND	2015	17.515
Taani	KF	1990	10.092
Taani	KF	2011	47.887
KESK			13.0631
Max			39,398
Min			-16.667

Liberaalsete erakondade poliitiline paiknemine

Riik	Erakond	Aasta	RILE
Holland	VVD	1994	15.118
Holland	VVD	2012	22.629
Taani	V	1990	10.056
Taani	V	2011	-13.216
Prants	UDF	1993	10.909
Prants	PR	2012	-22.378
Saksamaa	FDP	1994	1.657
Saksamaa	FDP	2013	14.036
Šveits	LPS/PLS	1991	51.724
Šveits	FDP/PRD	2011	22.01
KESK			11.2545
Max			51.724
Min			-22.378

Sotsiaal-demokraatlike erakondade poliitiline paiknemine

Riik	Erakond	Aasta	RILE
Saksamaa	SDP	1994	-18.152
Saksamaa	SDP	2013	-23.568
Kreeka	PASOK	1990	-29.701
Kreeka	PASOK	2015	-37.842
Holland	SP	1994	-18.177
Holland	SP	2012	-20.926
Taani	SF	1990	-15.337
Taani	SD	1990	-35.484
Taani	SF	2011	-45.418
Taani	SD	2011	-6.509
Kesk			- 25.1114
Max			-6.509
Min			-45.418

Uurimistöös kasutatud per väärtuste definitsioonid

Per 107	Internatsionalism (positiivne)
Per 108	Euroopa Liit, Euroopa kogukond (positiivne)
Per 109	Internatsionalism (negatiivne)
Per 110	Euroopa Liit, Euroopa kogukond (negatiivne)
Per 202	Demokraatia (positiivne)
Per 203	Konstitutsionalism (positiivne)
Per 204	Konstitutsionalism (negatiivne)
Per 601	Rahvusest lähtuv eluviis (positiivne)
Per 602	Rahvusest lähtuv eluviis (negatiivne)
Per 603	Traditsionaalne moraal (positiivne)
Per 604	Traditsionaalne moraal (negatiivne)
Per 605	Seadus ja kord (positiivne)
Per 607	Multikultuursus (positiivne)
Per 608	Multikultuursus (negatiivne)
Per 705	Vähekindlustatud vähemused (positiivne)
RILE	Erakondade paiknemine poliitilisel skaalal (-100 kuni +100)

Lisa 2. Euroskeptitsism ja rahvuslik suveräänsus

Riik	Erakond	Aasta	pre 107	pre 108	pre 109	pre 110
Prants	FN	1993	1,045	1,119	2,224	1,114
Prants	FN	1997	0	0	4	1,333
Prants	FN	2002	1,282	0	2,885	1,603
Prants	FN	2007	1,469	0	1,633	5,878
Prants	FN	2012	1,347	0	1,347	5,051
Kreeka	XA	2012	0	0	2,688	0,538
Kreeka	XA	2015	0	0	0	0
Belgia	VB	1991	1,166	2,041	0	0
Belgia	VB	1995	3,065	1,567	0	0
Belgia	VB	1999	3,065	1,567	0	0
Belgia	VB	2003	3,065	1,567	0	0
Belgia	VB*	2007	0,837	0,925	0,749	1,277
Belgia	VB*	2010	1,613	1,026	0,587	0,733
Taani	DF	1998	0	0	0	13,699
Taani	DF	2001	0	0	0	10
Taani	DF	2005	0	0	0	6,818
Taani	DF	2007	2,128	2,128	2,128	10,638
Taani	DF	2011	0	0	2,17	6,34
Saksa	AfD	2013	2,74	1,37	0	13,699
Austria	FPÖ	1990	2,3	0,4	0	0
Austria	FPÖ	1994	0,379	0,126	0,126	1,391
Austria	FPÖ	1999	1,218	2,436	1,096	1,827
Austria	FPÖ	2002	5,062	1,912	0,037	0
Austria	FPÖ	2006	3,692	2,462	4	2,158
Austria	FPÖ	2008	0,866	0,866	2,381	3,463
Norra	FrP	1993	3,433	1,248	0,25	0,999
Norra	FrP	1997	2,947	0,483	1,159	0
Norra	FrP	2001	1,651	0,339	1,185	0,296
Norra	FrP	2005	1,137	0	1,25	0,379
Norra	FrP	2009	0,746	0	0	0
UK	UKIP	2001	0,556	1,389	5	33,889
UK	UKIP	2015	0,964	0,667	1,26	16,531
Ungari	Jobbik	2010	2,021	0,808	0,073	2,241
Ungari	Jobbik	2014	2,352	0,248	0,33	1,527
Holland	PVV	2006	0	0	0,73	5,839
Holland	PVV	2010	2,802	0	1,032	5,31
Holland	PVV	2012	2,697	0,216	1,618	19,633
Soome	PS	1999	0	0	3,209	2,674
Soome	PS	2003	0	0	3,209	2,674
Soome	PS	2007	0,686	0	2,058	10,974
Soome	PS	2011	1,214	0,202	0,809	4,113
Eesti	EKRE	2015	1,798	0	2,472	0,499
Šveits	SVP/UDC	1991	6,926	0	0,433	1,299
Šveits	SVP/UDC	1995	4,608	0	0	0,461
Šveits	SVP/UDC	1999	3,464	0,693	0,346	2,887
Šveits	SVP/UDC	2003	0,962	0,37	3,405	3,849
Šveits	SVP/UDC	2007	0,189	0,094	6,792	3,113
Šveits	SVP/UDC	2011	0	0	0,833	35
KESK			1,614	0,589	1,365	5,036

Lisa 3. Süsteemivastatus

Riik	Erakond	Aasta	pre 202	per 203	pre 204	pre 605
Prants	FN	1993	3,488	0,224	0	8,09
Prants	FN	1997	5,333	0	0	12
Prants	FN	2002	1,603	0,962	1,603	9,936
Prants	FN	2007	1,388	0,136	0,816	0
Prants	FN	2012	3,704	0	0	13,131
Kreeka	XA	2012	1,075	0	0	4,301
Kreeka	XA	2015	4,651	2,326	0	11,047
Belgia	VB	1991	2,915	0	0	4,956
Belgia	VB	1995	3,474	1,431	0	1,022
Belgia	VB	1999	3,474	1,431	0	1,022
Belgia	VB	2003	3,474	1,431	0	1,022
Belgia	VB*	2007	3,214	0,22	0	6,517
Belgia	VB*	2010	0,587	0	0	18,622
Taani	DF	1998	4,11	0	0	5,479
Taani	DF	2001	0	0	0	5
Taani	DF	2005	0	0	0	13,636
Taani	DF	2007	0	2,128	2,128	14,894
Taani	DF	2011	0,288	0,576	0	12,392
Saksa	AfD	2013	17,808	0	0	0
Austria	FPÖ	1990	7,1	0,7	0,2	2,6
Austria	FPÖ	1994	5,436	1,517	0	2,655
Austria	FPÖ	1999	5,238	0,974	1,34	3,289
Austria	FPÖ	2002	6,112	0	0	7,799
Austria	FPÖ	2006	0,923	0	0	5,846
Austria	FPÖ	2008	1,94	0	0	5,844
Norra	FrP	1993	2,247	0,562	0	1,873
Norra	FrP	1997	2,754	0,338	0,048	3,575
Norra	FrP	2001	1,016	0,254	0	3,937
Norra	FrP	2005	2,046	0,152	0,076	7,01
Norra	FrP	2009	2,287	0	0	4,625
UK	UKIP	2001	5	0	0	8,056
UK	UKIP	2015	1,779	0	0,074	4,818
Ungari	Jobbik	2010	0,661	0,367	2,572	6,466
Ungari	Jobbik	2014	0,475	0	0,495	3,672
Holland	PVV	2006	3,65	0	0	19,706
Holland	PVV	2010	2,802	0	0	15,487
Holland	PVV	2012	2,05	0	0	10,68
Soome	PS	1999	20,856	0	0	4,278
Soome	PS	2003	20,856	0	0	4,278
Soome	PS	2007	4,803	0,858	0	3,602
Soome	PS	2011	6,676	0,27	0	5,327
Eesti	EKRE	2015	8,989	0,674	0	8,315
Šveits	SVP/UDC	1991	2,597	0	0	3,463
Šveits	SVP/UDC	1995	2,765	1,152	0	10,829
Šveits	SVP/UDC	1999	1,386	0	0	9,122
Šveits	SVP/UDC	2003	3,775	0	0,074	7,624
Šveits	SVP/UDC	2007	1,226	0	0	11,981
Šveits	SVP/UDC	2011	27,5	0	0	7,5
KESK			4,490	0,389	0,196	7,028

Lisa 4. Nativism

Riik	Erakond	Aasta	pre 601	per 602	pre 603	per 604	pre 607	pre 608	pre 705	RILE
Prants	FN	1993	10,98	0,448	11,363	0	0	2,015	1,488	39,96
Prants	FN	1997	17,333	0	14,667	0	0	0	0	50,667
Prants	FN	2002	8,333	0	8,654	0	0	1,926	0,321	27,564
Prants	FN	2007	11,347	0	7,51	6,939	0,082	1,306	0,082	28,49
Prants	FN	2012	9,428	0	3,03	0	0	1,684	1,347	8,081
Kreeka	XA	2012	20,43	0	1,075	0	6,452	3,266	0	38,172
Kreeka	XA	2015	13,953	0	2,326	0	1,744	0	0	2,326
Belgia	VB	1991	1,166	0	1,458	0	0,583	1,166	1,499	-2,915
Belgia	VB	1995	0,681	0,136	0,204	0	1,499	0	1,499	-2,997
Belgia	VB	1999	0,681	0,136	0,204	0	1,499	0	1,499	-2,997
Belgia	VB	2003	0,681	0,136	0,204	0	1,499	0	1,499	-2,997
Belgia	VB*	2007	5,764	0	6,561	0	0,881	7,266	2,158	24,571
Belgia	VB*	2010	0,299	3,959	1,32	0	0,88	7,771	0,88	39,443
Taani	DF	1998	1,37	0	0	0	0	15,068	0	8,219
Taani	DF	2001	25	0	0	0	0	15	0	35
Taani	DF	2005	20,455	0	0	0	0	2,273	0	38,636
Taani	DF	2007	8,511	0	0	0	0	14,894	6,383	14,894
Taani	DF	2011	5,476	0	0,288	0	0	16,138	0	31,124
Saksa	AfD	2013	2,74	0	5,479	0	1,37	1,37	1,37	-2,74
Austria	FPÖ	1990	1,6	0	0,7	0	0	0,2	1	14,9
Austria	FPÖ	1994	1,896	0	3,919	0	0	0,632	0,253	47,778
Austria	FPÖ	1999	5,968	0	8,648	0,244	3,045	0,365	0,487	24,97
Austria	FPÖ	2002	0,337	0	0,225	0	0,262	1,95	0,712	-18,073
Austria	FPÖ	2006	0	0	0,308	0	0	10,154	0	-4,308
Austria	FPÖ	2008	1,299	0,433	1,082	0,649	1,082	5,844	0,216	-1,299
Norra	FrP	1993	2,06	0	2,31	0,499	0,125	1,81	0,624	43,571
Norra	FrP	1997	2,415	0,097	3,816	0,145	0	0,483	0,821	23,478
Norra	FrP	2001	0,381	0	1,524	0	0	1,948	0,127	23,963
Norra	FrP	2005	0,493	0	1,667	0,152	0	1,213	0	16,938
Norra	FrP	2009	0,099	0	1,641	0	0,149	4,078	0,796	6,763
UK	UKIP	2001	8,611	0	0,556	0	0	0	0,833	35
UK	UKIP	2015	8,451	0	0,148	0	0	0,741	0	-7,784
Ungari	Jobbik	2010	8,523	0	5,107	0	0,918	1,543	0,294	14,328
Ungari	Jobbik	2014	6,54	0	2,166	0,026	0,227	1,589	0,289	-7,324
Holland	PVV	2006	8,029	0	4,38	0	0,73	15,328	0,73	38,686
Holland	PVV	2010	4,13	0	0,59	0,295	0,59	13,569	0,147	13,274
Holland	PVV	2012	4,315	0	0,324	0	0,216	11,219	0,431	15,642
Soome	PS	1999	2,647	0	3,743	0	0	3,209	0,535	-5,882
Soome	PS	2003	2,674	0	3,743	0	0	3,209	0,535	-5,882
Soome	PS	2007	4,288	0	1,715	0	0,172	5,146	0	-6,518
Soome	PS	2011	10,452	0	2,225	0,067	1,483	4,72	0,135	0,472
Eesti	EKRE	2015	12,809	0	2,247	0	0	0,225	0,225	12,809
Šveits	SVP/UDC	1991	3,463	0	1,299	0	0,433	0	0,866	-6,06
Šveits	SVP/UDC	1995	0,691	0	1,843	0	0,461	0	1,843	23,272
Šveits	SVP/UDC	1999	5,312	0	3,118	0	0,462	1,039	0,115	26,027
Šveits	SVP/UDC	2003	5,625	0	5,403	0	0,222	1,258	0,148	41,673
Šveits	SVP/UDC	2007	2,925	0	2,83	0,377	0	2,736	0	43,113
Šveits	SVP/UDC	2011	2,5	0	0	0	0	5	0	0,833
KESK			5,899	0,111	2,742	0,196	0,564	3,966	0,671	16,185

Lisa 5. Teiste erakonnarühmade manifestide analüüs

KONSERVATIIVID																		
Riik	Erakond	Aasta	pre 107	pre 108	pre 109	pre 110	pre 202	per 203	pre 204	pre 601	per 602	pre 603	per 604	pre 605	pre 607	pre 608	pre 705	RILE
Saksa	CDU/CSU	1990	2,536	5,072	0	0	0	0,362	0	1,449	0	6,884	0	15,217	0	0	0,725	26,812
Saksa	CDU/CSU	2013	3,225	2,02	0	0,66	2,564	0,155	0,039	2,642	0	2,486	0,078	5,206	0,816	1,36	1,282	2,564
Šveits	CVP/PDC	1991	4,902	3,595	0	0	5,229	0,327	0	0,98	0	2,288	0	0,654	1,961	0	0,327	-16,667
Šveits	CVP/PDC	2011	1,351	0	0	2,703	0	0	0	1,351	0	6,081	2,027	13,514	0	0	0	3,378
Austria	ÖVP	1990	4,9	1,8	0	0	3,6	0,7	0	0,7	0	2,9	0	4,854	0,4	0	0,9	4,8
Austria	ÖVP	2008	2,623	6,557	0	0,328	4,098	0	0,164	4,098	0	0,492	0	10	0,656	2,951	0	-1,148
Kreeka	ND	1993	2,212	0,442	0	0	3,097	0	0	17,257	0	0,442	0	0	0	0	0	35,398
Kreeka	ND	2015	1,222	1,426	0	0	13,238	0	1,222	4,684	0	0,407	0	0,815	0	0	0	17,515
Taani	KF	1990	8,257	6,422	0	0	3,67	0	0	0	0	0,917	0	11,009	0,917	0	0	10,092
Taani	KF	2011	0	0	0	0	0	0	0	8,451	0	4,225	0	14,789	0	0	0	47,887
KESK			3,123	2,733	0,000	0,369	3,550	0,154	0,143	4,161	0,000	2,712	0,211	7,606	0,475	0,431	0,323	13,063
LIBERAALID																		
Riik	Erakond	Aasta	pre 107	pre 108	pre 109	pre 110	pre 202	per 203	pre 204	pre 601	per 602	pre 603	per 604	pre 605	pre 607	pre 608	pre 705	RILE
Holland	VVD	1994	4,372	1,821	0	0,729	3,461	0	0	0,182	0,729	0	0,729	5,647	0	1,275	1,457	15,118
Holland	VVD	2012	1,571	2,734	0,814	1,978	0,698	0,058	0	0,465	0	0,465	0,407	10,588	0,291	2,327	2,967	22,629
Taani	V	1990	2,793	25,698	0	0	3,911	0	0	1,117	0	0	0	1,676	0	0	0	10,056
Taani	V	2011	0	0	0	0	0	0	0	0,441	0	0,441	0	0,881	1,762	9,692	0,881	-13,216
Prants	UDF	1993	0	0	0	0	3,636	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10,909
Prants	PR	2012	3,497	8,042	0	0	3,497	1,049	0	5,245	0	0	0	3,147	0	0	2,797	-22,378
Saksamaa	FDP	1994	3,204	5,193	0	0,11	1,105	0,773	0	0	0	0	2,431	3,978	0	0	2,541	1,657
Saksamaa	FDP	2013	4,808	1,59	0	0,969	3,063	0,078	0,078	1,9	0,078	0,31	1,629	0,814	1,861	0,271	1,086	14,036
Šveits	LPS/PLS	1991	2,299	0	0	0	0	0	0	4,598	0	6,897	0	5,747	3,448	0	0	51,724
Šveits	FDP/PRD	2011	0,957	0	0	3,349	0	0	0	9,091	0	0	1,914	1,435	0	0,478	0	22,01
KESK			2,3501	4,5078	0,0814	0,7135	1,9371	0,1958	0,0078	2,3039	0,0807	0,8113	0,711	3,3913	0,7362	1,4043	1,1729	11,2545

Sotsiaal-demokraadid																		
Riik	Erakond	Aasta	pre 107	pre 108	pre 109	pre 110	pre 202	per 203	pre 204	pre 601	per 602	pre 603	per 604	pre 605	pre 607	pre 608	pre 705	RILE
Saksamaa	SDP	1994	3,63	2,97	0	0	1,65	0,33	0	0,33	0	0,33	0,33	3,63	0,33	0	0,33	-18,152
Saksamaa	SDP	2013	2,864	2,622	0,035	0,414	4,451	0,173	0,207	1,001	0,104	0,345	0,966	2,312	1,173	0,242	0,414	-23,568
Kreeka	PASOK	1990	2,212	0,442	0	0	3,097	0	0	17,257	0	0,442	0	0	0	0	0	-29,701
Kreeka	PASOK	2015	2,397	8,733	0	0	8,904	0	0,171	1,027	0	0	0	0,171	0	0,171	0	-37,842
Holland	SP	1994	2,32	0,497	0,608	0,608	3,536	0	0	0,055	0,608	0,331	0,663	5,746	0,055	0	4,972	-18,177
Holland	SP	2012	3,585	1,304	0	1,63	3,716	0	0	0,13	0	0	0,196	6,714	0,913	0,196	5,867	-20,926
Taani	SF	1990	4,294	0	0,613	6,748	2,454	0	0	0	1,227	6,135	0	0,613	0	0	0	-15,337
Taani	SD	1990	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,613	0	0	0	-35,484
Taani	SF	2011	0,815	0,407	0	0	0,815	0	0	0	0	0	0	0,204	0,611	0	0	-45,418
Taani	SD	2011	0	0	0	0	1,775	0	0	1,183	0	0	0	0	0	0,592	0	-6,509
KESK			2,2117	1,6975	0,1256	0,94	3,0398	0,0503	0,0378	2,0983	0,1939	0,7583	0,2155	2,1003	0,3082	0,1201	1,1583	-25,1114

Mina, Martin Reissar,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Paremäärmuslus Euroopas erakondade manifestide alusel,
mille juhendaja on Kats Kivistik,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas
digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **05.12.2016**